

De mensen, niet de markt

SYNDICALE EISEN VAN HET VLAAMS ABVV

ACHTERGRONDFICHES





een sterke vakbond is
broodnodig

VLAAMS
ABVV



Dit is een uitgave van Vlaams ABVV
Hoogstraat 42
1000 Brussel
tel. 02 506 82 21
info@vlaamsabvv.be
www.vlaamsabvv.be

Cover: Simon Otten

 vakbondABVV
 @vakbondABVV

© Vlaams ABVV
Januari 2019

v.u. Caroline Copers, Hoogstraat 42, 1000 Brussel

Inhoud

Een beleid voeren voor gezinnen van vandaag

1. Voorzie een eenoudertoets bij elke beleidsmaatregel, want eenoudergezinnen zijn nog te veel een blinde vlek in het beleid. 5
2. Differentieer meer in de kinderbijslag om armoede te bestrijden. 6
3. Zet in op inkomensgerelateerde kinderopvang. 7
4. Voer de maximumfactuur in voor het secundair onderwijs en voorzie het schoolmateriaal dat nodig is om de eindtermen te behalen gratis. 8

Gezondheid samen aanpakken

5. Stel een ambitieuze gezondheidsdoelstelling op: halveer minstens het verschil in gezonde levensverwachting tussen kort- en hooggeschoolden. 9
6. Maak een inhaalbeweging op het vlak van geestelijke gezondheidszorg en maak van terugbetaling van psychologische hulp de norm. 11
7. Garandeer voor iedereen 10 gezonde jaren na het pensioen. 12

Goed en betaalbaar wonen verzekeren

8. Investeer in meer energiezuinige sociale huisvesting. 13
9. Ondersteun huurders met een huurtoelage en een centraal huurwaarborgfonds. 14

Zorg mag geen luxe zijn

10. Geef mensen tijd om zorg op te nemen: verbeter het statuut, het inkomen en het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers. 15
11. Verzeker een betaalbare oude dag waarbij de kost van een rusthuis niet hoger ligt dan het pensioen. 16
12. Ga voluit voor niet commerciële zorg en voorzie een voldoende aanbod met zorgprofessionals in kwaliteitsvolle jobs en met voldoende tijd die garant kunnen staan voor kwaliteit. 17

Ga voor de best mogelijke job voor wie werk zoekt

13. Voer voor werklozen een werkervaringsgarantie in en een inkomenswaarborg bij stages. 19
14. Garandeer bereikbaarheid en persoonlijk contact bij de VDAB en waak over de kwaliteit van de begeleiding. 21
15. Breng de kwaliteit van jobs beter in kaart, zodat loopbaankeuzes in een krappe arbeidsmarkt doordacht gemaakt kunnen worden. 22
16. Maak eindelijk werk van het wegwerken van vooroordelen over leeftijd, migratieachtergrond en arbeidshandicap. Zet AI en Big Data in om actief discriminatie op te sporen en weg te werken. 23
17. Investeer in volwaardige jobs als alternatief voor preciaire jobs. Creëer en stimuleer groene jobs voor kort geschoolden in de circulaire economie en voorzie een groeipad in de sociale economie voor wie elders niet terecht kan. 25

Zorg voor loopbanen die je volhoudt

18. Voer een beleid dat inkomen garandeert en het aantal werkende armen terugdringt. Trek de brutominimumlonen op tot 14 euro per uur / 2300 euro per maand. 26
19. Maak prioriteit van een maximaal aantal werkbare jobs tegen 2022. 29
20. Maar werk van een Werkbaarheidsgarantieplan. 30
21. Geef elke werknemer een recht op pauze. 31
22. Zorg (via sociaal overleg) voor tijdsvriendelijke bedrijven. 32
23. Voorzie een structureel flankerend budget voor het ontwikkelen van sectorale modellen van werkbaar werk. 33

Zet echte stappen naar een klimaatneutrale toekomst

24. Zet in op een rechtvaardige transitie, met aandacht voor de winnaars en verliezers. Bespaar doordacht op energie, grondstoffen en materialen, niet op jobs. 34
25. Zet volop in op onderhandelde sectorale roadmaps naar een klimaatneutrale economie. 36
26. Richt een open source kenniscentrum klimaatneutrale en circulaire economie op ten dienste van alle stakeholders. 37
27. Stuur de markt actief door voluit in te zetten op publieke en collectieve systemen voor het opwekken van hernieuwbare energie. 38

Gooi het stuur om richting een nieuwe economie

- 28. Maak van “minder werken, meer tijd” de norm. Voer een stimulerend beleid op maat om tot collectieve arbeidsduurvermindering te komen.39
- 29. Promoot de deeleconomie als een manier om maatschappelijke problemen aan te pakken en het evenwicht tussen mens en markt te herstellen.41
- 30. Zorg dat de platformeconomie de regels volgt, zowel fiscaal als naar arbeidsvoorwaarden, zodat ze niet een motor wordt van onzekere jobs en oneerlijke concurrentie.42
- 31. Investeer in het onderwijs en stimuleer en ondersteun opleiding en vorming maximaal, want die zijn cruciaal in de economie van morgen. Laat jongeren vanuit talenten en interesses naar een job toegroeien.43

Breek de stilstand op de weg

- 32. Investeer in openbaar vervoer en breid het uit. Zonder is duurzame én democratische mobiliteit onmogelijk.45
- 33. Leg de verantwoordelijkheid voor woon-werkverkeer waar ze hoort en spreek werkgevers aan op hun vestigingskeuze en bedrijfsvervoerplannen. Betaal duurzaam woon/werkverkeer volledig terug.46
- 34. Bekijk de invoering van een slimme kilometerheffing, rekening houdend met financiële tussenkomst van werkgevers inzake woon-werkverkeer.47
- 35. Werk aan goede werknemersalternatieven voor de wagen.48
- 36. Zet in op een duidelijke multimodale strategie in de logistieke sector, en voer hiertoe een sturend beleid gericht op de economische poorten (zee- en luchthaven).49

Zorg voor een overheid die verbindt

- 37. Maak van digitale inclusie een topprioriteit door opleiding, een inclusieve aanpak en een gebruiksvriendelijk aanbod. Maak van goedkope internettoegang een recht.50
- 38. Neem de strijd tegen armoede ernstig en bestrijd ongelijkheid.51
- 39. Maak geen eerste en tweederangsburgers, maar maak van vluchtelingen de werknemers van morgen die mee instaan voor een solidaire maatschappij en de financiering van onze pensioenen.53
- 40. Neem werknemerschap op in de eindtermen en voorzie een vak sociale zekerheid in het onderwijs.55

Zorg voor meer democratisch bestuur

- 41. Vervang het primaat van de politiek door een beleid dat het middenveld opnieuw betreft.56
- 42. Respecteer het sociaal overleg op Vlaams niveau, faciliteer onderhandelingen over tweejaarlijkse werkgelegenheidsakkoorden en voer deze ook uit.57
- 43. Voer opnieuw een faciliterende structuur in voor subregionaal sociaal overleg.58

Maak dringend werk van de kost van energie

- 44. De elektriciteitsfactuur mag geen belastingbrief zijn. Herdenk de financiering voor hernieuwbare energie en voer een publiek debat over wie wat moet betalen.59
- 45. Laat ook de “Dirty thirty” een eerlijke bijdrage leveren.60
- 46. Denk na over het invoeren van een CO₂-taks.61
- 47. Democratiseer de toegang tot energiebesparing en voorzie renteloze leningen.62

Zet eindelijk stappen naar een eerlijke vermogensbelasting

- 48. Zorg aanvullend aan een federaal vermogenskadaster ook voor een doorlichting en debat over hoe Vlaamse fiscale bevoegdheden kunnen bijdragen tot eerlijkere belastingen.63
- 49. Voer in de registratierechten een extra tarief in aan de bovenzijde van de woningmarkt.64
- 50. Herdenk de erfenisbelasting als sluitstuk op een vermogensbelasting.65

Zoek naar nieuwe inkomsten voor de uitdagingen van morgen

- 51. Vervang de forfaitaire zorgverzekering door een progressieve zorgcentiem in de personenbelasting.66
- 52. Onderzoek de mogelijkheden van een robottaks.67
- 53. Gebruik de inkomsten van een slimme kilometerheffing om te investeren in het mobiliteitssysteem van morgen.68
- 54. Heroriënteer de huidige RSZ-maatregelen in functie van focus op aanwerving en arbeidsduurvermindering.69

1

Voorzie een eenoudertoets bij elke beleidsmaatregel, want eenoudergezinnen zijn nog te veel een blinde vlek in het beleid.

Waarom?

14,2% van de Vlaamse gezinnen is een eenoudergezin. Samen zorgen ze voor zo'n 180.000 kinderen tussen 0 en 18 jaar. Daar kijken we niet meer van op. Of het nu het gevolg is van een bewuste keuze - als bommoeder bijvoorbeeld - een echtscheiding, uit elkaar gaan of een overlijden maakt daarbij nauwelijks uit. Alleenstaand met kind/kinderen is vandaag normaal. Althans, dat denken we.

De realiteit is helaas iets minder meegaand. We merken dat het beleid nog zeer ver achterophinkt als het over eenoudergezinnen gaat. Beleidsmakers vertrekken nog te vaak van het standaardgezin: vader en moeder met kinderen. Of het nu over wonen, kinderopvang, energie of werken gaat, het beleid blijft geven en nemen alsof we allemaal nog steeds samen zijn.

Eenoudergezinnen worden op deze manier vaak achtergesteld. Terwijl de realiteit net voor hen vaak weerbarstiger is. Zo is het voor een eenoudergezin moeilijker om schoolvakanties te overbruggen, terwijl het tegelijk vaak nodig is fulltime te werken om het hoofd boven water te houden. Familiaal verlof is beperkt tot 10 werkdagen per jaar, als koppel heb je er 20. Ook de kinderen uit eenoudergezinnen ervaren drempels. Zo zijn hun schoolresultaten vaak minder goed en verdienen ze later tot 30% minder dan kinderen in een klassiek gezin.

Kinderen van eenouder gaan minder naar de crèche (omdat dat duurder is) maar zitten vaker dan hun vriendjes in de (betaalbare) buitenschoolse kinderopvang. Hulp in het huishouden? Slechts 8% van de dienstenchequegebruikers is een alleenstaande ouder, terwijl net zij harder huishoudhulp nodig hebben. De reden? De kostprijs van de cheques, die ze in één keer én van één en niet twee inkomens betalen.

Ook werkloze eenouders ervaren soms nodeloos drempels. Zo moeten zij - net als andere werkzoekenden - een job aanvaarden tot 60km van hun huis. 120km heen en terug? Dat is onhaalbaar als je je kinderen naar school moet brengen én ophalen én voltijds werkt.

Wat stellen we voor?

- ▶ Het tegengaan van de verarming van eenoudergezinnen, net zoals de armoedebestrijding in het algemeen, vereist een structurele aanpak. De nieuwe realiteit van meer eenoudergezinnen moet doordringen bij de beleidsmakers op alle niveaus. Het Vlaams ABVV wil een eenoudertoets en armoedetoets op elk bestuursniveau en bij elke nieuwe beleidsmaatregel. Daarnaast moeten maatregelen als tijdskrediet, een betaalbare en toegankelijke kinderopvang en opvangmogelijkheden voor zieke kinderen de arbeidsparticipatie en de combinatie van gezin en arbeid ook voor eenoudergezinnen verbeteren.
- ▶ In ons dossier eenoudergezinnen (te vinden op onze website) lijstten we alle drempels op waarmee alleenstaande ouders te maken krijgen in ons huidige beleid.

2

Differentieer meer in de kinderbijslag om armoede te bestrijden.

Waarom?

In Vlaanderen leeft 1 op 8 kinderen in armoede. Minister van Armoedebestrijding Liesbeth Homans stelde in 2017 nog dat de halvering van de kinderarmoede al tegen het einde van deze bestuursperiode, in 2019, een feit zou zijn. De realiteit is dat de kinderarmoede jaar na jaar blijft toenemen.

De kinderbijslag is een belangrijke hefboom in de strijd tegen kinderarmoede. Maar uit de armoedetoets blijkt dat de nieuwe kinderbijslagregeling - goed voor een budget van 3,5 miljard euro - globaal genomen de armoede slechts zeer minimaal terugdringt (minder dan 1 procentpunt; 0,9%). De armoedetoets berekende ook enkel de globale effecten op armoede. Het verhuult dat er naast 'winnaars' (bv. deel van de werkende armen - wat we wel positief vinden), ook veel verliezers zullen zijn (bv. grote gezinnen, combinatiegezinnen, gezinnen met oudere kinderen...). Zo mist de Vlaamse regering een historische kans om de belangrijke stap vooruit te zetten in de strijd tegen armoede. Amper 6% van het budget wordt ingezet om 'sociaal te corrigeren'. Een iets lager basisbedrag en hogere sociale toeslagen was een rechtvaardigere herverdeling geweest met een écht armoede reducerend effect.

Een ander belangrijk aandachtspunt is het aspect van take-up van rechten. In het huidige systeem zijn sociale toeslagen gekoppeld aan het sociale statuut. Dat maakt de huidige kinderbijslagregeling een performant systeem met een zeer lage non take-up. In het nieuwe systeem wordt met inkomensgrenzen gewerkt. Het grote nadeel daarvan is dat de administratieve last veel meer bij de gezinnen komt te liggen. Zeker bij kwetsbare gezinnen wijzigen zowel de inkomenssituatie als de gezinssamenstelling vaak. Om sociale toeslagen en schooltoelagen te kunnen krijgen, dreigen zij in de toekomst (veel meer dan vandaag het geval is) zelf hun inkomen te moeten bewijzen. Daarom blijven we pleiten voor maximale automatische toekenning van rechten.

Wat stellen we voor?

- ▶ Het welzijns- en gezondheidsbeleid van de toekomst moet volop inzetten op het wegwerken van gezondheidsongelijkheid. Natuurlijk moet daartoe eerst en vooral de inkomensongelijkheid worden aangepakt. Zo niet is het dweilen met de kraan open. Arm maakt ziek en ziek maakt arm.
- ▶ De kinderbijslag is daarbij een zeer belangrijk instrument. Het nieuwe systeem van kinderbijslag dat in 2019 van start gaat, voldoet niet als het gaat over het terugdringen van ongelijkheid.
- ▶ De sociale toeslagen en het selectieve luik moeten versterkt worden, de inkomensgrenzen moeten verder gedifferentieerd worden en rechten moeten automatisch worden toegekend.

3 Zet in op inkomensgerelateerde kinderopvang.

Waarom?

Kwaliteitsvolle kinderopvang heeft een economische, maar vooral ook een pedagogische en sociale functie. Het heeft een meerwaarde voor de ontwikkeling van kinderen en kan ingezet worden in de strijd tegen gezinsarmoede. Voor elk gezin dat dat wenst, zou kinderopvang niet alleen de combinatie tussen arbeid en gezin moeten mogelijk maken, maar ook de opvoeding en het samenleven in het gezin ondersteunen en bijdragen tot een optimale persoonlijke en sociale ontwikkeling voor elk kind. De toegang tot kwaliteitsvolle kinderopvang is echter niet voor iedereen gelijk, laat staan betaalbaar.

Voorals voornamelijk voor kwetsbare gezinnen is deze toegang allesbehalve gerealiseerd. 1 op 10 kinderen in Vlaanderen en 1 op 4 in Brussel groeit op in een kansarm gezin. Kinderopvang zou net een hefboom kunnen zijn voor deze kinderen. Maar de financiële drempels maken een emanciperende kinderopvang eigenlijk onmogelijk. Een inkomensgerelateerd tarief voor iedereen (naast een aantal andere maatregelen bv. rond 'bestellen is betalen', afschaffen supplementen...) zou alvast een grote stap vooruit zijn.

Momenteel gaat in Vlaanderen 39,9% van alle kinderen tussen 2 maanden en drie jaar naar inkomensgerelateerde voorschoolse opvang (zowel groepsopvang als gezinsopvang). 13% gaat naar niet-inkomensgerelateerde opvang.

Van alle kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar die naar de formele kinderopvang gaan (dat is zo'n 52,6% van alle kinderen van die leeftijd in Vlaanderen) gaat 75,4% naar IKT-opvang, 24,6% naar niet-IKT-opvang (K&G, 2017).

Wat stellen we voor?

- ▶ Kinderopvang blijft een grote maatschappelijke nood en levert een belangrijke sociale functie en ondersteuning voor participatie van ouders aan werk en opleiding. Gezien de bestaande tekorten pleiten we voor bijkomende inspanningen en een gegarandeerd groeipad voor de voorzieningen met inkomensafhankelijke bijdragen. Het organiseren van meer gesubsidieerde en inkomensgerelateerde kinderopvang kan vooral voor lage inkomens en eenoudergezinnen het verschil tussen werk en werkloosheid betekenen.
- ▶ Een inkomensgerelateerd tarief (dat ook rekening houdt met vermogen) voor alle ouders is sociaal rechtvaardiger. Alleenstaande ouders, deeltijds werkenden en andere kwetsbare gezinnen verdienen extra aandacht. We blijven ons verzetten tegen de onevenredige, oneerlijke verhoging van de minimumtarieven voor de laagste-inkomensgroepen.
- ▶ Ook het principe 'opvang bestellen is opvang betalen' (een speerpunt uit het nieuwe decreet voorschoolse kinderopvang) betekent een drempel voor ouders en werkt prijsopdrijvend. Verhoog het aantal respijtdagen en pas overal een uniform systeem toe. Hou de gezinsvakantie uit de respijtdagen. Wanneer de respijtdagen op zijn, mag de boete nooit hoger liggen dan de inkomensgerelateerde dagprijs die ouders betalen. Leg daarnaast ook een maximum op aan extra kosten die in rekening mogen gebracht worden.
- ▶ Zet in op de kwaliteit van kinderopvang. Bekijk het aantal kinderen per begeleider, zorg voor een volwaardig statuut en een degelijk competentiebeleid voor kinderbegeleiders.

4

Voer de maximumfactuur in voor het secundair onderwijs en voorzie het schoolmateriaal dat nodig is om de eindtermen te behalen gratis.

Waarom?

De financiële toegankelijkheid van onderwijs moet nog verbeterd worden. Kosteloosheid van het leerplichtonderwijs wordt ingevuld als kosteloze toegang. Toch zijn er grote verschillen in studiekosten tussen de verschillende studierichtingen en tussen scholen in het secundair onderwijs. Schoolkosten mogen de studiekeuze van jongeren nooit bepalen.

Eindtermen zijn minimumdoelen die leerlingen geacht worden op een bepaald ogenblik te bereiken (bv. op het einde van het secundair onderwijs). Daarbij komt nog eens dat vanaf 1 september 2019 alle leerlingen op individueel niveau de eindtermen basisgeletterdheid moeten behalen. Indien we doelen vooropstellen die alle leerlingen moeten behalen, dienen we in eerste instantie financiële drempels te vermijden.

Wat stellen we voor?

- ▶ De modernisering van het onderwijs en de vernieuwde eindtermen treden in voege op 1 september 2019. Hét startpunt voor een beleid waarin de structurele drempels die de kansen van leerlingen binnen het onderwijslandschap fnuiken, weg te werken. Daarom dient in het secundair onderwijs een maximumfactuur ingevoerd te worden, voor de eerste graad van het secundair onderwijs, voor de meerdaagse uitstappen en op maat per studierichting voor de tweede en de derde graad secundair onderwijs.
- ▶ Daarnaast dient het schoolmateriaal nodig voor het behalen van de eindtermen gratis ter beschikking gesteld te worden. Een goede financiering en gerichte inzet en verdeling van (werkings)middelen in het onderwijssysteem is daarbij noodzakelijk. Er dient hierbij verhoudingsgewijs rekening gehouden te worden met kwetsbare groepen.

5

Stel een ambitieuze gezondheidsdoelstelling op: halveer minstens het verschil in gezonde levensverwachting tussen kort- en hooggeschoolden.

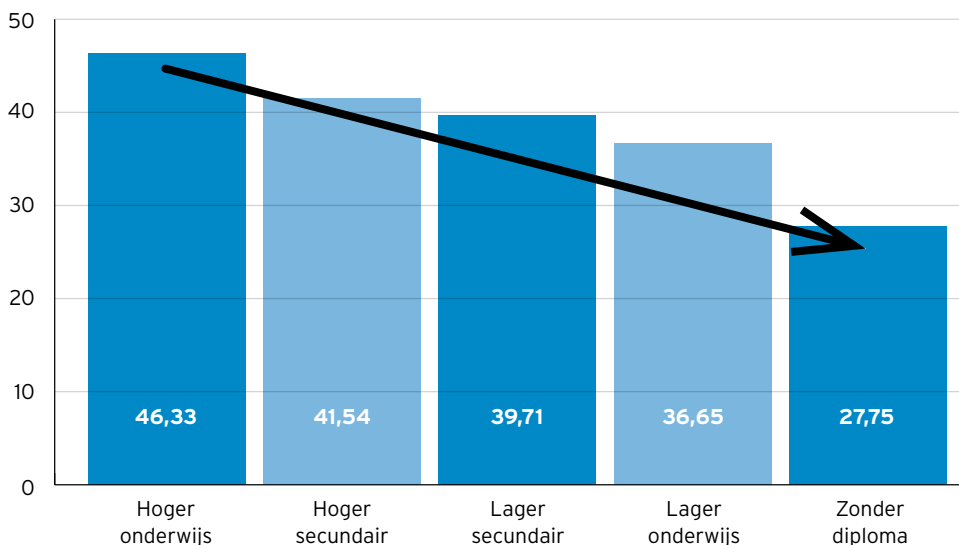
Waarom?

1 op de 5 mensen met een laag inkomen stelt een doktersbezoek uit omwille van financiële redenen. Het aantal mensen dat medische zorg heeft moeten uit- of afstellen om financiële redenen is verviervoudigd tussen 2008 en 2015. Een lagere positie op de sociale ladder gaat samen met een kortere levensverwachting, een slechtere fysieke en mentale gezondheidstoestand en een ongelijke toegang tot zorg en ondersteuning. In België, meer dan in andere landen, vormen financiële redenen de voornaamste motivatie om zorg en ondersteuning uit- of af te stellen (Federaal planbureau, 2014).

Niet alle groepen worden even hard getroffen door deze problemen. De impact van het opleidingsniveau is zeer groot. Lager opgeleiden hebben een groter armoederisico en hebben het moeilijker op de arbeidsmarkt. Dit vertaalt zich ook in een grote mate van gezondheidsongelijkheid. We dreigen meer en meer te gaan naar een duale samenleving met gezonde, welvarende hoger opgeleide en armere, ziekere lager opgeleide burgers.

Laaggeschoolden leven minder lang en brengen minder jaren in goede gezondheid door dan de hoger opgeleiden. Uit een vergelijking van de twee uiterste groepen naar opleidingsniveau bleek al dat het verschil in levensverwachting voor laag- en hoger geschoolden 7,5 jaar bij mannen en 5,9 jaar bij vrouwen is. De ongelijkheid is nog veel groter wanneer alleen de jaren in goede gezondheid worden vergeleken. De SAR WGG gaf aan dat mannen van 25 jaar met een diploma hoger onderwijs gemiddeld nog 46,3 jaar in goede gezondheid leven. Mannen van diezelfde leeftijd zonder diploma leven nog maar 27,8 jaar in goede gezondheid. Het verschil tussen deze twee groepen bedraagt dus maar liefst een hallucinante 18,5 jaar. Het verschil in levensverwachting in goede gezondheid bij vrouwen is vergelijkbaar.

Gezonde levensverwachting voor mannen op de leeftijd van 25 jaar, per opleidingsniveau, Vlaams Gewest



Bron: SAR WGG, 2017

5 Wat stellen we voor?

We pleiten voor een nieuwe Vlaamse gezondheidsdoelstelling die structureel moet worden opgenomen en gefinancierd: halveer het verschil in gezonde levensverwachting tussen kort- en hooggeschoolden.

Om die doelstelling te bereiken zijn ook acties nodig. We doen alvast volgende voorstellen:

- ▶ Gezondheidsrisico's moeten voldoende gedekt zijn door een publieke en solidaire basisverzekering. Ook zonder private hospitalisatieverzekering moet gezondheidszorg voor iedereen betaalbaar zijn.
- ▶ Op federaal niveau moet er ingezet worden op een betere toegankelijkheid en betaalbaarheid van de gezondheidszorg door het stimuleren van het gratis globaal medisch dossier (GMD), het aanmoedigen van goedkopere geneesmiddelen, de versterking van het derdebetalersysteem, versterking van de zorg op eerste lijn, terugbetaling van psychologische begeleiding, alsook het breed inzetten van wijkgezondheidscentra.
- ▶ Wat de bestaande maximumfactuur voor gezondheidszorgen betreft, blijkt uit onderzoek dat de groep mensen met de laagste inkomens hun gezondheidszorg zodanig uitstellen dat ze zelfs niet aan het bedrag van de maximumfactuur komen. Daarom vinden we dat het maximumbedrag voor de laagste inkomens naar beneden moet.
- ▶ Vlaanderen moet inzetten op een sterke en laagdrempelige eerstelijnszorg. De organisatie van de eerste lijn is een Vlaamse bevoegdheid, de financiering is voornamelijk een federale bevoegdheid. Vlaanderen moet meer inzetten op de samenwerking van de verschillende lijnen en tussen de verschillende vormen van zorg- en ondersteuningsaanbod. Ook de lokale besturen hebben hierbij een belangrijke verantwoordelijkheid. Wijkgezondheidscentra moeten meer en beter ondersteund worden.



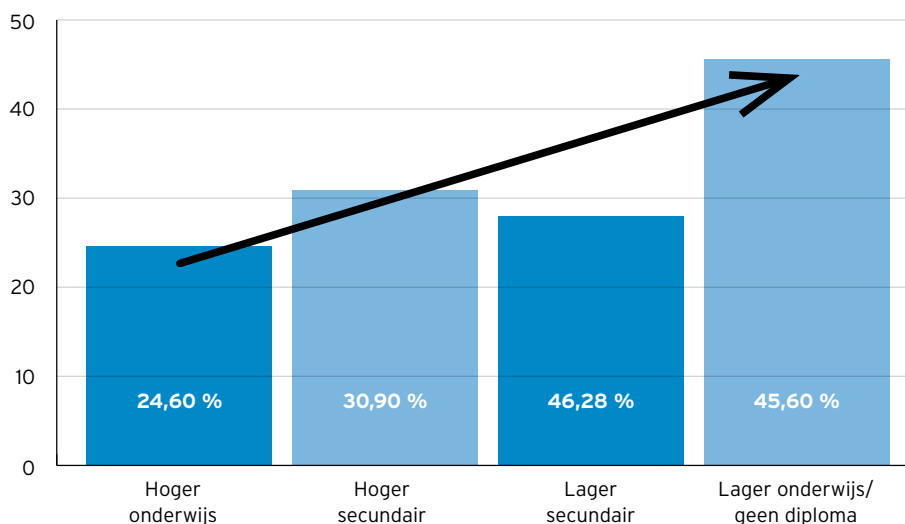
Maak een inhaalbeweging op het vlak van geestelijke gezondheidszorg en maak van terugbetaling van psychologische hulp de norm.

Waarom?

De geestelijke gezondheidszorg is decennialang stiefmoederlijk behandeld geweest. Vandaag krijgt slechts 3 op de 10 mensen met psychische problemen de zorg die ze nodig hebben. De duidelijke onderfinanciering van de geestelijke gezondheidszorg zoals we die vandaag kennen - slechts 6% van het totale gezondheidszorgbudget wordt aan geestelijke gezondheidszorg gespendeerd - is niet langer houdbaar. De toegankelijkheid en betaalbaarheid van de geestelijke gezondheidszorg moet voor iedereen verbeterd worden met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen en diversiteit.

Daarnaast is er ook een belangrijk aspect van gezondheidsongelijkheid. Het aantal mensen zonder diploma of met alleen een diploma lage onderwijs dat recent te maken kreeg met psychologische problemen is bijna dubbel zo hoog als bij de groep hooggeschoolden. Lager opgeleiden hebben vaker te maken met somatische problemen, angst- en slaapproblemen en depressieve gevoelens dan hoger opgeleiden.

Percentage van de bevolking (15 jaar en ouder) met recente psychische problemen, Vlaams gewest



Bron: SAR WGG 2017

Wat stellen we voor?

- ▶ De toegankelijkheid en betaalbaarheid van de geestelijke gezondheidszorg moet verbeterd worden. Zowel het absolute budget als het aandeel binnen de gezondheidszorg moet omhoog.
- ▶ Naast de terugbetaling op federaal niveau van consultaties bij de psycholoog moet Vlaanderen investeren in de uitbouw van de geestelijke gezondheidszorg in de eerste lijn, de centra voor geestelijke gezondheidszorg, revalidatie, psychiatrische verzorgingshuizen en initiatieven beschut wonen.
- ▶ Vlaanderen moet huisartsen meer stimuleren om preventief rond geestelijke gezondheidszorg te werken in hun praktijken. Ook in de opleidingen van zorgprofessionals (in gezondheidszorg en welzijn) moet meer aandacht gaan naar de wisselwerking tussen geestelijke en fysieke gezondheid.



Garandeer voor iedereen 10 gezonde jaren na het pensioen.

Waarom?

We leven alsmäär langer, en dus moeten we langer werken? Dat is het credo dat we telkens weer te horen krijgen. De cijfers over de gezonde levensverwachting, oftewel hoe oud word je vooraleer je zelf gezondheidsproblemen begint te krijgen, zijn echter duidelijk (zie fiche gezondheidsdoelstelling): de pensioenleeftijd van 67 jaar ligt alleen voor universitair geschoolden (net) onder de gezonde levensverwachting.

Het verschil in gezonde levensverwachting tussen wie hooggeschoold is en wie geen diploma heeft, bedraagt maar liefst 18,5 jaar. Al wie geen universitair diploma heeft, heeft erg veel kans om ziek te worden vooraleer de eindmeet in zicht is. Wie met zijn handen werkt, heeft bovendien dubbel zoveel kans om vroegtijdig te overlijden.

Met de roep om langer te werken vraagt men ons dus eigenlijk om te werken tot we ziek zijn. De prioriteiten zitten totaal verkeerd. Pas als we de doelstelling omdraaien, wordt langer werken voor sommigen haalbaar. Werken om te leven moet centraal staan, niet leven om te werken.

Wat stellen we voor?

Het moet een beleidsdoelstelling worden om voor iedereen 10 gezonde jaren na het pensioen te garanderen. Om die doelstelling te bereiken zijn ook acties nodig. We doen alvast volgende voorstellen:

- ▶ Zorg voor loopbanen die je volhoudt en zet volop in op werkbaar werk (zie fiche "Iedereen een eerste klasse job")
- ▶ Voor een beleid dat gezondheidsongelijkheid aanpakt (zie fiche gezondheidsdoelstelling)
- ▶ Inkomen is een bepalende factor voor de gezondheid. Garandeer een minimumpensioen van 1500 euro netto per maand, verhoog de pensioenen en maak ze welvaartsvast.
- ▶ Breng de leeftijd rustpensioen terug naar 65 jaar en voorzie een degelijk eindeloopbaanbeleid met uitstapmogelijkheden voor werknemers met belastend werk.
- ▶ Bijzondere aandacht moet ook gaan naar de problematiek van de latere levensfasen van mensen met een beperking. Op het einde van hun loopbaan ervaren zij sneller en meer problemen dan andere werknemers.



8 **Investeer in meer energiezuinige sociale huisvesting.**

Waarom?

Op de private huurmarkt zijn er nu te veel mensen die eigenlijk recht hebben op een sociale woning. De investeringen daarin zijn vandaag te beperkt. Bovendien is de sociale woningbouw een belangrijke hefboom om tot meer energiezuinige huurwoningen te komen die toch toegankelijk zijn voor mensen met een laag inkomen.

Met het decreet grond- en pandenbeleid van 2009 is een belangrijke inhaalbeweging ingezet. Het decreet voorziet in een sociaal objectief per gemeente omtrent het aantal te realiseren sociale woningen, sociale koopwoningen en sociale kavels op voor de periode 2009-2020. De Sociale Verhuurkantoren vormen hierop een waardevolle aanvulling, maar beheren vooralsnog te weinig patrimonium om echt het verschil te maken.

De problemen van vandaag zijn duidelijk (zie ook Fiche ondersteun huurders), maar in de toekomst wordt de zaak er niet makkelijker op. Recente prognoses voorspellen tegen 2030 voor Vlaanderen een bevolkingstoename van 6%. Dit betekent 335.000 extra huishoudens (Woonbeleidsplan Vlaanderen, 2018). Dat is in grote mate het gevolg van steeds kleiner wordende gezinnen. Het aantal alleenstaanden en gezinnen zonder kinderen neemt sterk toe. In de toekomst zal er bijgevolg vooral nood zijn aan kleine woningen voor een beperkt budget.

Het bestaande, vaak afgeleefde woonpatrimonium is toe aan een grondige renovatie of zelfs vervanging. In zeven op de tien woningen in Vlaanderen is er nog steeds ruimte voor energiebesparingen. De overheid kan het voorbeeld geven door te zorgen voor kwalitatieve en energiezuinige circulaire publieke gebouwen (scholen, zorginstellingen, administratieve gebouwen). Ook in de dienstensector en bij kantoorgebouwen valt heel wat winst te halen.

Maar zeker op het vlak van sociale woningen is er nood aan meer inspanningen om zowel het volume als de kwaliteit van het aanbod te verbeteren. Zo kunnen we tegelijk de wooncrisis en problemen van energiearmoede aanpakken.

Wat stellen we voor?

- ▶ We eisen dat de overheid veel meer investeert in kwalitatief, betaalbaar en energiezuinig wonen via de sociale woningbouw. Dat is de beste manier om ook de situatie op de huurmarkt te verbeteren.
- ▶ Daarnaast zijn ingrepen in de huurmarkt zelf nodig, alsook vernieuwende ideeën zoals de community land trust. Een community land trust maakt werk van betaalbaar wonen doordat de grond eigendom blijft van die organisatie en de bewoner alleen de woning koopt.
- ▶ Er moet ook nagegaan worden hoe via coöperaties kan geïnvesteerd worden in het bouwen en renoveren van energiezuinige sociale woningen. Wooncoöperaties kunnen een belangrijke rol spelen omdat zij betaalbare huisvesting en woonzekerheid garanderen. Startende initiatieven moeten door de overheid meer ondersteund worden.
- ▶ Ook de private huurmarkt moet mee in het bad. Er moeten minimumnormen komen voor de private huurwoningen (zoals energetische voorwaarden en een verplicht conformiteitsattest...). Ook financiële incentives zijn belangrijk. Zo mogen verhuurders hun huurprijs niet meer doen stijgen als de woning niet beantwoordt aan bepaalde standaarden.



Ondersteun huurders met een huurtoelage en een centraal huurwaarborgfonds.

Waarom?

Het verwerven van een eigen woning is al decennia de hoeksteen van het woonbeleid en dit wordt ook gepromoot met fiscale gunstregimes zoals de woonbonus. Desondanks stellen we vast dat het aandeel eigenaars voor het eerst sinds de tweede wereldoorlog is afgenomen. In 2005 was nog 74% eigenaar, in 2013 daalde dit naar 71%.

Die daling is volledig voor rekening van gezinnen met een laag inkomen. Het eigenaarschap bij de middenklasse en de hogere inkomensklasse is immers onveranderd gebleven. Waar in 1992 een beperkt verschil was in eigenaarschap van 15% tussen de allerrijksten en de laagste-inkomensgroep, merken we in het grote woononderzoek van 2013 dat er al sprake is van 30% verschil.

Gezinnen met een laag inkomen komen bijgevolg noodgedwongen op de private huurmarkt terecht. De sociale huisvesting in België is immers zeer selectief en beperkt. In Vlaanderen vertegenwoordigt de sociale huursector een schamele 6% van de woningmarkt. In onze buurlanden spreken we over 15 tot 30% (OECD, 2016).

De zoektocht op de private markt verloopt erg moeizaam. Uit het grote woononderzoek van 2013 blijkt dat 52% van de private huurders meer dan 30% van zijn maandelijks inkomen besteedt aan huur. 47% besteedt zelfs meer dan 40%.

Bij de kwetsbare gezinnen liggen de percentages een pak hoger: liefst 78% besteedt meer dan 30% van zijn inkomen aan huur. Vooral alleenstaanden, eenoudergezinnen en gezinnen die leven van een vervangingsinkomen zijn de grootste slachtoffers. Ook gepensioneerden hebben het niet gemakkelijk: liefst 62% ervaart regelmatig betaalbaarheidsproblemen.

47% van de huurwoningen is bovendien van ontoereikende kwaliteit. Het gaat hierbij vooral om de onveiligheid van de trappen, het ontbreken van voldoende verluchting, onveiligheid van stopcontacten en elektrische toestellen in de badkamer. Daarnaast zijn vochtproblemen veel sterker aanwezig bij huurders dan bij eigenaars. Opnieuw zijn de problemen het grootst voor de laagste-inkomensgroep: 56% woont in een huurwoning van ontoereikende kwaliteit. 80-plussers, alleenstaanden en eenoudergezinnen (47% en 41%) zijn opnieuw de grootste slachtoffers.

Wat stellen we voor?

- ▶ Iedereen moet in een goede, betaalbare en veilige woning kunnen wonen. Er is nood aan een beleid dat inzet op de huurmarkt en niet enkel op eigendomsverwerving.
- ▶ Er moet een grondige evaluatie komen van de huidige huurtoelages en -subsidies en het systeem moet versterkt en verbeterd worden.
- ▶ Voor veel huurders vormt de huurwaarborg een grote drempel. Wij pleiten voor het terugbrengen van de huurwaarborg naar één maand, in plaats van de maximale drie maanden.
- ▶ Er moet worden ingezet op een centraal huurwaarborgfonds. Concreet betekent dat dat de huurder zijn waarborg niet langer op een aparte geblokkeerde rekening stort, maar dat alle huurwaarborgen gecentraliseerd worden in een fonds. De verhuurder krijgt dan gewoon een bewijs dat de waarborg gestort is.
- ▶ Bovendien legt dit ook discriminatie aan banden. De huurder moet niet bewijzen langs welke weg hij de waarborg stort, ook niet als dat bijvoorbeeld via het OCMW gebeurt. Het monitoren en melden van discriminatie op de huurmarkt moet versterkt worden.

10

Geef mensen tijd om zorg op te nemen: verbeter het statuut, het inkomen en het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers

Waarom?

We worden met z'n allen ouder en grijzer, en daardoor ook chronisch zieker... Dit zet druk op de kosten van ons sociaal systeem en de zorg. Daarnaast worden we in de visie van het beleid geacht meer en meer zelf voor onze naasten zorgen (de zogenaamde 'vermaatschappelijking van de zorg').

Tegelijk verwacht men echter dat we ook langer werken. Werk en zorgtaken combineren is geen sinecure, zeker als we zien dat mantelzorgers - maar ook werknemers in de zorgsectoren - vaak kampen met mentale en fysieke stress en burn-out. Eén op de drie mantelzorgers voelt zich gedeprimeerd, heeft slaapttekort en stress.

Zo'n 1 tot 1,5 miljoen Vlamingen neemt zorgtaken op voor iemand die ziek is. Vrouwen nemen vaker (65%) zorgtaken op dan mannen (35%). Onderzoek wijst erop dat ongeveer de helft van de mantelzorgers betaald werk heeft. Zij combineren dus zorgtaken met een job. Als we alleen naar de groep op actieve leeftijd kijken (25-64 jaar) dan heeft tussen de 60 en 70% een job. Van de groep die geen betaald werk heeft, is meer dan de helft gepensioneerd. Nog eens 8% is met vervroegd pensioen of brugpensioen.

Bij de groep die wel werk heeft, gaat het in 42% van de gevallen om voltijds werk. Zo'n 34% werkt meer dan halftijds maar minder dan voltijds (21 tot 37 uren per week) en 24% werkt halftijds of minder (20 uur of minder per week). Bijna de helft van de mantelzorgers die betaald werk hebben, zet verder ook gericht vakantiedagen in om tijd te maken voor zorgtaken.

Mantelzorgers kunnen zich laten registreren bij de zorgkas van een hulpbehoevende persoon die een maandelijkse tegemoetkoming van de Vlaamse zorgverzekering ontvangt. Het ontvangen van zo'n tegemoetkoming is aan verschillende voorwaarden onderworpen. De zorgvragers zijn bijgevolg zwaar hulpbehoevende personen. In 2016 telde Vlaanderen 138.901 geregistreerde mantelzorgers. Slechts een beperkt aandeel van de mantelzorgers laat zich dus registreren.

Wat stellen we voor?

Mantelzorg of vrijwilligerswerk mag niet aanzien worden als een alternatief voor het professionele zorgaanbod, maar is een aanvulling daarop. Onze overheid moet de verantwoordelijkheid voor zorg niet afwentelen op de burger. Een zorgende overheid voorziet dus in voldoende kwaliteitsvol aanbod. Maar tegelijk moeten mantelzorgers een betere ondersteuning krijgen.

De keuze voor mantelzorg mag niet voorbehouden blijven voor wie het zich financieel kan permitteren. Er zijn dus concrete maatregelen nodig om een degelijke ondersteuning van mantelzorgers te garanderen:

- ▶ Versterking van het aanbod dat ondersteunend optreedt ten aanzien van mantelzorgers: de centra voor kortverblijf, gewone dagverzorgingscentra, centra voor autonome dagopvang voor ouderen en oppashulp.
- ▶ Voldoende mogelijkheden om tijdskrediet met zorgmotief op te nemen, inclusief Vlaamse aanmoedigingspremies.
- ▶ Vandaag bestaat er een versnipperd en willekeurig systeem van mantelzorgpremies om een financiële steun in de rug te geven aan wie zorgtaken opneemt. Nu is die slechts in 66% van de gemeenten te verkrijgen, met telkens andere bedragen. Gemiddeld gaat het om 37 euro per maand. Het introduceren van een uniform systeem in alle gemeenten is wenselijk.

11

Verzeker een betaalbare oude dag waarbij de kost van een rusthuis niet hoger ligt dan het pensioen.

Waarom?

De oude dag dreigt voor een aanzienlijke groep mensen onbetaalbaar te worden. 1 op 3 ouderen leeft onder de armoededrempel. Bewoners van woonzorgcentra en hun familie zijn bang dat ze het rusthuis niet meer zullen kunnen betalen.

De dagprijzen van onze woonzorgcentra nemen helaas astronomische hoogtes aan. Een rusthuis in Vlaanderen kost gemiddeld 1690 euro per maand. Volgens de rusthuisbarometer van de socialistische mutualiteiten komt hierdoor meer dan 3 op de 4 ouderen niet toe met hun inkomen om de rusthuisfactuur te betalen. Een algemeen probleem. Zo publiceerde De Tijd een tool waarmee je de prijs van een rusthuis in je buurt kan berekenen. Ook de ABVV-senioren kaartten het probleem al aan met de campagne #zorgzonderzorgen#.

Nu Vlaanderen de touwtjes in handen heeft om het volledige woonzorgbeleid uit te tekenen, en dus ook het prijsbeleid van de woonzorgcentra kan bepalen, pleit het Vlaams ABVV voor een nieuw sociaal rechtvaardig financieringsmechanisme met onderstaande fundamenten:

Wat stellen we voor?

- ▶ In de eerste plaats moet er werk worden gemaakt van verbetering van de pensioenen. Garandeer een minimumpensioen van 1500 euro netto per maand, verhoog de pensioenen en maak ze welvaartsvast.
- ▶ Zorg- en zorggebonden kosten moeten solidair gefinancierd worden en horen niet thuis in de dagprijs. Indien men toch opteert voor een eigen bijdrage in zorg en ondersteuning, dan moet hierop een maximumfactuur van toepassing zijn.
- ▶ Om de betaalbaarheid van de zorg te garanderen moeten er sociale correcties komen op de eigen bijdragen die zorgbehoevenden betalen, zo bijvoorbeeld voor de woon- en leefkosten in de residentiële zorgvormen. Het uitgangspunt moet zijn dat de kosten van een verblijf in residentiële woonzorg niet hoger liggen dan het pensioen. De bewoners moeten een zelf te besteden bedrag overhouden om eigen uitgaven te kunnen doen. Dat kan bv. via een inkomensgerelateerde ligdagprijs.
- ▶ Voorzie een maximumfactuur voor niet-medische zorgkosten. Dit is een financiële beschermingsmaatregel die de jaarlijkse niet-medische kosten voor gezinnen tot een plafondbedrag beperkt.
- ▶ Schaf de onderhoudsplicht af. Zorg voor zorgbehoevende ouderen moet onder de collectieve solidariteit vallen. Het huidige systeem is onrechtvaardig. De afschaffing van de onderhoudsplicht kan uiteraard niet zomaar als op zichzelf staande maatregel, maar dient opgevangen te worden door de inkomensgerelateerde dagprijs voor het woonzorgcentrum en de invoering van de maximumfactuur voor niet-medische zorgkosten.
- ▶ Zorg voor meer transparantie over dagprijzen en supplementen in de rusthuizen, en voor meer automatische toekenning van rechten.

12

Ga voluit voor niet commerciële zorg en voorzie een voldoende aanbod met zorgprofessionals in kwaliteitsvolle jobs en met voldoende tijd die garant kunnen staan voor kwaliteit.

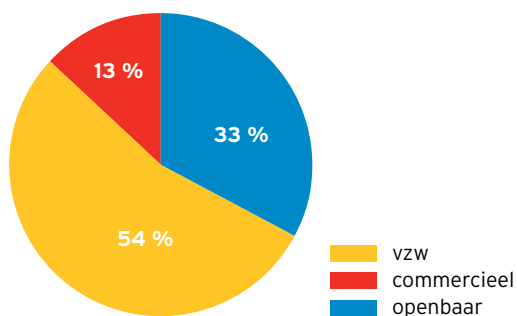
Waarom?

Vlaanderen telt anno 2015 zo'n 778 rusthuizen met 74.070 bedden. Deze cruciale zorgspelers stellen zo'n 42.000 mensen te werk en zijn goed voor een omzet van ongeveer 3,3 miljard euro waarvan de overheid 1,8 miljard betaalt. Gezien de specificiteit van de ouderenzorg, is er sprake van een quasi-markt.

Als we kijken naar eigenaarsstructuur van de instellingen, kunnen we een onderscheid maken tussen de publieke instellingen tegenover de private in een veelheid aan juridische organisatievormen (vzw, nv, bvba, enz.). Vanuit die vaststelling kan men ervan uitgaan dat de privatisering in de rusthuissector in Vlaanderen al lang is ingezet en dat ongeveer 67% van de rusthuizen "geprivatiseerd" zijn.

Als we specifiek kijken naar het aandeel commerciële spelers (zijn de structuren gebaseerd op winstoogmerk of niet?) dan zien we in Vlaanderen volgend plaatje: 54% vzw rusthuizen (40.082 bedden), 13% commerciële rusthuizen (9.698 bedden) en 33% openbare rusthuizen (24.290 bedden). Tegen 2025 moeten er 14.000 bedden extra zijn, dat is een toename van het aanbod met 19%.

Rusthuizen in Vlaanderen



Door de vergrijzing komt er jaarlijks een tekort van 3500 verpleegkundigen in de Vlaamse zorgsector bij. Dit heeft grote gevolgen voor zowel de patiënt als voor het personeel in de zorg. Voor de patiënt is er maar weinig tijd over voor een babbel, alle zorg lijkt een race tegen de klok. Maar ook de zorgverleners kreunen onder die tijdsdruk. De problemen werden bevestigd in de werkbaarheidsmonitor die de Stichting Arbeid en Innovatie van de SERV publiceert.

De resultaten van de monitor tonen geen al te fraai plaatje: de werkbaarheidsgraad in de zorg- en welzijnssector staat op het laagste niveau sinds het begin van de metingen. Sinds 2010 is het aandeel werknemers in de sector zorg en welzijn met een werkbare job gezakt van 60% naar 54,4% in 2016. In de rusthuizen is het probleem van de werkdruk het grootst. De werkbaarheidsgraad in woonzorgcentra ligt significant lager dan in de rest van de gezondheids- en welzijnszorg (48,5%).

12

Wat stellen we voor?

- ▶ Het Vlaams ABVV gaat resoluut voor een niet-commerciële zorg die voor iedereen toegankelijk is. Commercialisering werkt een 'zorg op twee snelheden' in de hand waarbij het inkomen de kwaliteit van het zorgaanbod bepaalt. Voor ons is er in de zorgsector - waar het in de eerste plaats rond zorg voor kwetsbaren draait - geen plaats voor winstbejag. Zorg is voor ons een maatschappelijke opdracht. Bovendien is er het risico op cherry picking waarbij zorgaanbieders zich vooral op de lucratieve zorgvragen gaan richten wat de kwaliteit doet dalen en de prijzen doet stijgen.
- ▶ De overheid moet haar rol als beschermer van het algemeen belang opnemen. We willen niet dat de overheid haar schaarse investeringsmiddelen aanwendt voor investeringen in (buitenlandse) commerciële zorgaanbieders, zoals gebeurt door de GIMV - Health and Carefonds.
- ▶ Om dezelfde reden zijn we geen voorstander van zogenaamde PPS-constructies, publiek-private samenwerkingen in het kader van grote investeringsprojecten, wanneer het gaat over het voldoen aan structurele noden. Hoewel PPS-constructies op korte termijn financieel interessant lijken, kosten ze op lange termijn meer aan de gemeenschap en leiden ze tot een verouderde infrastructuur die niet meer rendabel is. Daarenboven heeft de verstrenging van de Europese begrotingsregels ertoe geleid dat de overheid deze investeringskosten veelal toch in haar begroting moet opnemen en dreigt de factuur ervan te worden doorgeschoven naar de gezinnen.
- ▶ We eisen de heropstart en inhaalbeweging op het vlak van de VIPA-subsidiering voor ouderenzorginfrastructuur.
- ▶ Bij de uitbreiding van het zorgaanbod ligt de nadruk voor het Vlaams ABVV op collectieve voorzieningen die door de overheid worden aangestuurd en goed op elkaar zijn afgestemd. De overheid subsidieert de erkende voorzieningen voor de collectieve zorginfrastructuur. Indien dit niet gebeurt, zal de kost immers doorgerekend worden aan de gebruiker of zal er bespaard worden op personeel en kwaliteit. Ook de personeels- en werkingskosten moeten voldoende gefinancierd worden.
- ▶ Wat betreft de ouderenzorg, moet de continuïteit van de zorgverlening verzekerd worden. Mede daarom moet er een stabiele en toereikende financiering zijn voor een kwaliteitsvol aanbod; zowel voor de thuiszorg, als voor de residentiële woonzorg. In de eerste plaats is het noodzakelijk dat de personeelsinvulling overeenkomt met de reële zorgzwaarte in de diverse voorzieningen. Op vandaag is dat immers niet het geval. Eenmaal deze inhaaloperatie achter de rug, is het cruciaal dat de financiering verder meegroeit met de toenemende zorgbehoefte en zorgzwaarte die te voorzien valt door de demografische evoluties.
- ▶ In een tweede fase dienen er hogere personeelsnormen te komen dan deze die vandaag door het RIZIV zijn bepaald. Met de huidige normen kan je namelijk enkel mensen de hoogst noodzakelijke zorg geven. Dit zal de werkbaarheid van het werk in de rusthuissectoren ten goede komen.
- ▶ In de thuiszorg moet de financiering van het personeel aangepast worden zodat ze de reële loonkost dekt en moet het uitbreidingsbeleid de evolutie van de zorgbehoefte volgen en inhalen.

13

Voer voor werklozen een werkervaringsgarantie en een inkomenswaarborg bij stages in.

Waarom?

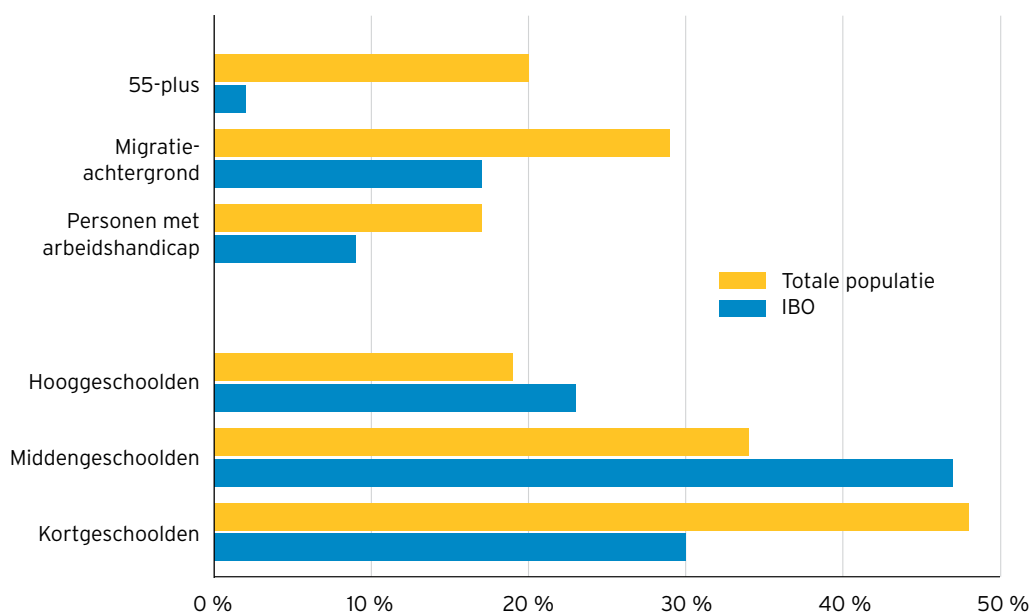
De berichtgeving rond de krapte op de arbeidsmarkt beheerst de actualiteit. Opvallend daarbij is dat het toenemend aantal vacatures zich niet in een recht evenredige daling van de werkloosheid vertaalt. Ondanks het hoera-sfeertje situeert de Vlaamse werkloosheid zich nog steeds een heel eind onder het historisch lage niveau van 2008.

Tel maar even na. In oktober 2008 waren er 169.000 werkzoekenden (nwwz) en dit aantal is in oktober 2018 een stuk hoger, nl 192.000. De evolutie van het aantal langdurig werkzoekenden brengt ons van 70.380 (2008) naar 92.781 langdurig werkzoekenden in 2018. Het zijn dus vooral de langdurig werkzoekenden (+ 2jaar) die niet meesurfen op de aantrekkingsgolven van de arbeidsmarkt.

Het stimuleren van langdurig werkzoekenden is nochtans een belangrijke sleutel in het activeringsbeleid van de federale en regionale overheden. Het antwoord van de Vlaamse regering focuste daarbij op een systeem van tijdelijke werkervaring om de afstand tot de arbeidsmarkt te overbruggen. Binnen een traject van 2 jaar kunnen verschillende instrumenten (beroepsverkennende stage, werkervaringsstage, oriënterende stage, beroepsopleiding, opleidingsstage, IBO) ingezet worden om werkzoekenden klaar te stomen. Het recept moet een antwoord bieden op de mismatch tussen vraag en aanbod, door vooral de competentieverbreiding tijdens dit traject aan te pakken. Daarnaast zijn er nog tal van oriënterende, begeleidings- en bemiddelingstenders.

De belangrijkste vaststelling is echter dat grote groepen werkzoekenden - kortgeschoolden, personen met migratieachtergrond, 55+'ers, personen met arbeidsbeperking - ondervertegenwoordigd blijven in die maatregelen die een directe springplank naar de arbeidsmarkt moeten vormen.

Deelname IBO - 2017



13

Dus in essentie worden maatregelen die moeilijk inzetbaren een duwtje in de rug moeten geven grotendeels ingevuld door werkzoekenden die een kleine afstand tot die markt hebben. Een andere vaststelling vanuit deze activeringsaanpak is dat een grotere groep wel aangezet wordt tot VDAB-acties, maar dat deze geen perspectief op een reële job bieden en deze werkzoekenden verzanden in carrousel van begeleiding(tenders).

Wat stellen we voor?

De afstand tot de arbeidsmarkt is de ruimte tussen vraag en aanbod. Om tot een goede match te komen kunnen beide polen naar elkaar toe groeien. Investeren in opleiding en competentieversterking is nodig. Maar langs de andere kant moeten ook de jobs veranderen zodat ook wie moeilijker aan de bak komt een kans maakt.

Daar waar we kiezen voor stageformules, moeten die correct betaald zijn en niet te lang duren. Als de arbeidsmarkt krap is, mag de weg ernaartoe niet te lang zijn.

Concreet:

- ▶ Realiseer een effectieve Youth Garantie door jongeren een zinvolle en correct betaalde werkervaring aan te bieden binnen het jaar na afstuderen. Vandaag wordt alleen een contact met de VDAB gegarandeerd.
- ▶ Zorg voor perspectief op een job voor alle kansengroepen door in alle intensieve trajecten de garantie op stages en opleidingen in te bedden. Deze mogen samen maximaal 18 maanden duren.
- ▶ Voer sociale clausules in bij overheidsopdrachten zodat een pool aan IBO's of inloopjobs voor kortgeschoolden en andere kansengroepen kunnen gecreëerd worden.
- ▶ De VDAB moet bemiddelen naar de best mogelijk job. En het gebruik van competenties vooropstellen zodat diploma- en ervaringsvoorwaarden sterk kunnen gereduceerd worden. De job wordt uiteindelijk op de werkvloer aangeleerd.
- ▶ Koppel opleidingsvoorwaarden aan RSZ-verminderingen die bedrijven krijgen.
- ▶ Voorzie op federaal niveau in uitkeringen boven de armoedegrens en introduceer een aanvullende incentive voor personen die langdurige opleidingstrajecten aangaan.
- ▶ Voor iedereen die in intensieve begeleiding of opleiding zit moet de degressiviteit van de werkloosheidsuitkering worden bevroren.
- ▶ Breid de dataset van de sociale balans uit, zodat we een beter zicht krijgen op inspanningen m.b.t. het aantal tewerkgestelde kansengroepen, zoals personen met migratieachtergrond en personen met arbeidsbeperking.

14

Garandeer bereikbaarheid en persoonlijk contact bij de VDAB en waak over de kwaliteit van de begeleiding.

Waarom?

De VDAB voerde in oktober 2018 een nieuwe contactstrategie in waarbij het zijn dienstverlening aanpast aan de digitalisering van de arbeidsmarkt. Dit betekent dat de klassieke deskservice en basisdienstverlening worden ingeruild voor een digital first benadering. De online inschrijving wordt de standaard en de eerste opvolging gebeurt vanaf afstand door de servicelijn. Pas in een tweede fase wanneer blijkt dat de werkzoekende onvoldoende zelfredzaam is, zal er een persoonlijke begeleiding via een face-to-face aanpak worden ingezet.

Onderzoek van het HIVA (Van Parys L. en Struyven L., Rol en impact van de arbeidsbemiddelaar in het nieuwe begeleidingsmodel van de VDAB, 2017) gaf aan dat er sterk uiteenlopende interactiestijlen zijn die de motivatie en het engagement van werkzoekenden beïnvloeden. De voorkeur voor face-to-face contacten blijkt hieruit duidelijk.

Voorkeurskanaal voor contact	#	%
Persoonlijk i.e. face-to-face	303	68,4
Per mail	81	18,3
Telefonisch	45	10,2
Via chat	2	0,5
Via Skype of Hangout	0	0,0
Onbekend	12	2,7
Totaal	443	100,0

Bron: Enquêtedata

Uit datzelfde onderzoek bleek de vraag naar persoonlijke dienstverlening en begeleiding onvoldoende beantwoord wordt door de aangeboden volumes ondersteuning van de VDAB en dit uiterst significant bij personen met een migratieachtergrond.

Wat stellen we voor?

- ▶ De VDAB moet zelf of in samenwerking met andere (lokale) overheden zorgen voor brede toegangspoorten die leiden tot voldoende face-to-face dienstverlening.
- ▶ De VDAB moet klantgericht zijn en in een breed netwerk van locaties voorzien (werkwinkels, competentiecentra). De VDAB gaat via huisbezoeken of satellietlocaties zelf op zoek naar bijkomende dienstverleningspunten en -modi om de dienstverlening zo dicht mogelijk in de buurt van de burger brengen.
- ▶ De kwaliteit van de VDAB-dienstverlening moet verder gemonitord worden door interne en externe controles/assessments. Primordiaal is echter dat dit met een grotere betrokkenheid van de betrokken burgers gebeurt. Het huidig aantal tevredenheidsmetingen is niet alleen te beperkt, ook de inhoudelijke afbakening laat ook geen diepgaande analyse van dit klantenperspectief.
- ▶ Er wordt verder geïnvesteerd in collectieve voorzieningen met computerfaciliteiten om de toegankelijkheid van het digitaal aanbod te kunnen garanderen.
- ▶ Het uiteindelijke doel van digitalisering moet een betere en efficiënter dienstverlening zijn die de sociale rechten van de burger optimaliseert.

15

Breng de kwaliteit van jobs beter in kaart, zodat loopbaankeuzes in een krappe arbeidsmarkt doordacht gemaakt kunnen worden.

Waarom

De VDAB moet werkzoekenden toeleiden naar de best mogelijke job. Een job op maat die een duurzame arbeidsrelatie als uitgangspunt heeft. Toeleiden naar tijdelijke, preciaire of onhaalbare jobs plaatst de werkzoekenden in een continuüm van onzekerheid en zorgt ervoor dat er ook een voortdurende en dus inefficiënte bemiddelings- en begeleidingsondersteuning moet worden aangeboden.

De krapte op de arbeidsmarkt is geen zuiver numeriek onevenwicht tussen het aantal jobs en het aantal beschikbare werkzoekenden. De reden van de mismatch ligt verspreid tussen kwalitatieve elementen die duiden op een gebrek aan de juiste competenties bij de beschikbare populatie. En anderzijds een kwantitatief tekort aan arbeidskrachten door een te geringe instroom vanuit het onderwijs. Een derde verklaring waarom vacatures moeilijk ingevuld worden, zijn de slechte arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden die aangeboden worden en die de toeleiding naar dit soort jobs flink belemmeren.

Net op die arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden geeft de VDAB echter veel te weinig zicht. Er wordt gefocust op de analyses van het knelpuntkarakter van een vacature, maar voor de werkloze is het van veel groter belang wat de job betaalt, wat het uurrooster is, of er in ploegen gewerkt wordt, wat de opleidingsmogelijkheden zijn enz. De VDAB-databank geeft de werkzoekende onvoldoende inzicht in de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. Dat kan beter.

Wat stellen we voor?

Zorg ervoor dat de voorwaarden en inhoud van het vacatureaanbod transparanter gemaakt worden. De vacaturesjablonen die op publiek gefinancierde sites gebruikt worden, moeten aangepast worden met verplicht in te vullen standaardvelden:

- ▶ Bruto uur of maandloon
- ▶ Bijkomende financiële voordelen/natura
- ▶ Openbaar vervoer in de buurt/standplaats
- ▶ Werkrooster(s)/-tijden
- ▶ Hiërarchie van de gevraagde competenties: In vacatures staan vaak een heel aantal competenties. Het aanbrengen van een hiërarchie dwingt de werkgever tot een opsplitsing tussen 'noodzakelijk' en 'leuk te hebben'. Op die manier kunnen werkzoekenden ook sneller ingaan op vacatures waar ze enkel beschikken over de noodzakelijke basiscompetenties.

16

Maak eindelijk werk van het wegwerken van vooroordelen over leeftijd, migratieachtergrond en arbeidshandicap. Zet AI en Big Data in om actief discriminatie op te sporen en weg te werken.

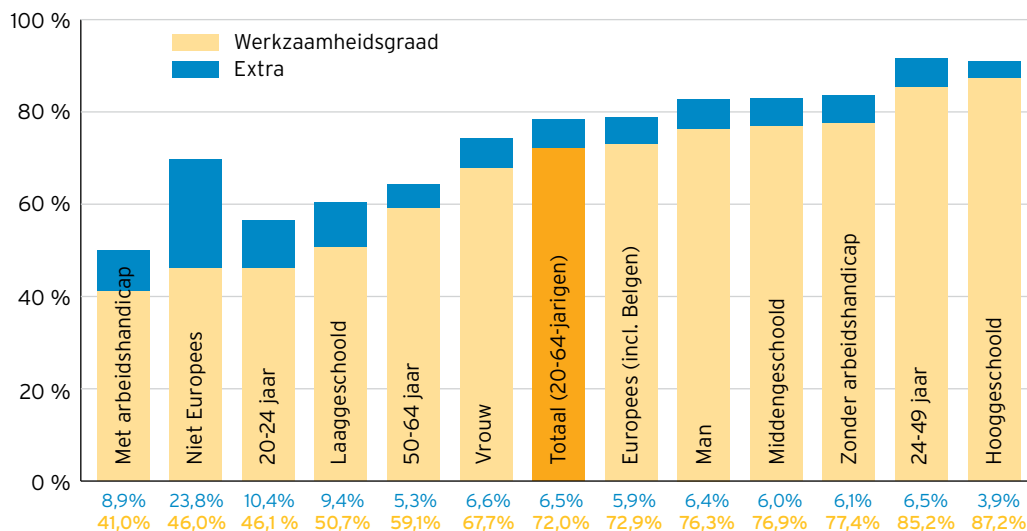
Waarom?

De federale overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en het Interfederaal Gelijkelijkheidscentrum Unia legden in de hun tweejaarlijkse socio-economische monitoring (2017) nogmaals de vinger op de wonde. België is de jammerlijke koploper in etnische arbeidsdiscriminatie binnen de Europese Unie.

Maar ook andere groepen zoals personen met een arbeidshandicap en ouderen kennen een zeer slechte positie op de arbeidsmarkt, die mee gevoed worden door vooringenomenheid, vooroordelen of discriminatie tijdens het selectieproces. Op die manier verliezen we heel veel potentiële arbeidskrachten die zich teleurgesteld, vernederd en/of misnoegd terugtrekken.

Sollicitaties moeten subjectieve niet ter zake doende elementen weren en een proces vormen met objectieve elementen rond competenties. De VDAB ontwikkelde in functie van zijn nieuwe contactstrategie en op basis van zijn big data en artificiële intelligentie enkele tools die werkzoekenden veel accurater en sneller moeten matchen aan de arbeidsmarkt. De VDAB beschikt vanuit zijn publieke opdracht over honderdduizenden digitale dossiers van werkzoekenden, miljoenen vacatures en matchingsgegevens. Bovendien kan ze door een koppeling met andere overheidsdatabanken ook andere parameters uit de loopbanen kruisen met hun bemiddelingsgegevens. Door het registreren van de clicks wordt het gedrag van de werkzoekende surfer dan weer nauwgezet bijgehouden. Een intelligent systeem brengt nu al die sporen samen en doet automatisch jobsuggesties die de werkzoekende het meest kans biedt om aan de slag te kunnen gaan.

Werkzaamheidsgraad en mogelijke werkzaamheidsgraai door het inzetten van de niet-werkende potentiële arbeidsreserve, opgesplitst naar socio-demografische kenmerken (Vlaanderen, 2016)



16 Wat stellen we voor?

- ▶ Net zoals de VDAB haar big data aanwendt om het zoekgedrag van de werkzoekenden te sturen, moet er een analysetool ontwikkeld worden die het aanwervingsbeleid in bedrijven en sectoren kan objectiveren.
- ▶ Het moet een instrument zijn dat de eventuele ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen bij aanwervingen kan blootleggen. Zodat hierop een gericht diversiteits- en antidiscriminatiebeleid kan gevoerd worden.
- ▶ Daarnaast moeten bedrijven die volharden in een discriminerend aanwervingsbeleid ook worden uitgesloten van de dienstverlening van de VDAB.

17

Investeer in volwaardige jobs als alternatief voor preciaire jobs. Creëer en stimuleer groene jobs voor kort geschoolden in de circulaire economie en voorzie een groeipad in de sociale economie voor wie elders niet terecht kan.

Waarom?

De opkomst van het platformkapitalisme draagt in zich een tendens tot precariseren van het statuut waarin de betrokken werknemers werken. Dit hetzij doordat ze regels rond arbeidscontracten omzeilen (en zo ook sectoren onder druk zetten waar wel met reguliere contracten wordt gewerkt), hetzij doordat je er enkel in kan tewerkgesteld worden vanuit zeer flexibele, tijdelijke contracten of als freelancer of (schijn)zelfstandige (met als meest extreme vorm de terugkeer naar het stukloon).

Het aantal preciaire jobs neemt toe en in de eerste plaats zijn het de zwaksten en kortst geschoolden die in deze statuten geduwd worden. Het beleid faciliteert de precariseren door enerzijds geen gelijk speelveld af te dwingen op het vlak van de fiscale en arbeidsrechtelijke regels en anderzijds werklozen en inactieven naar deze jobs te duwen. Formules van rechtstreekse jobcreatie werden de afgelopen legislatuur afgebouwd en onbetaalde stages en atypische contracten werden gestimuleerd.

Wat stellen we voor?

In plaats van almaar meer niet-gereguleerde nepstatuten te voorzien, zoals in de platformeconomie, moet er werk gemaakt worden van actieve jobcreatie.

Dit kan door:

- ▶ Investeer in jobs voor kortgeschoolden. Zo vergt de overgang naar een klimaatneutrale en circulaire economie grote investeringen. Hier liggen kansen voor een beleid met focus op jobcreatie in sectoren van recyclage, herstelwerken, energiebesparende maatregelen, evenals korte keteninitiatieven en de uitbouw en ondersteuning van de coöperatieve economie. Laat bijvoorbeeld de kringwinkels met bijkomende middelen optreden als herstelpunten.
- ▶ Zorg voor een groeipad in de sociale economie en versterk de samenwerking tussen reguliere bedrijven en bedrijven uit de sociale economie zodat meer doelgroepmedewerkers terecht kunnen in de reguliere bedrijven.

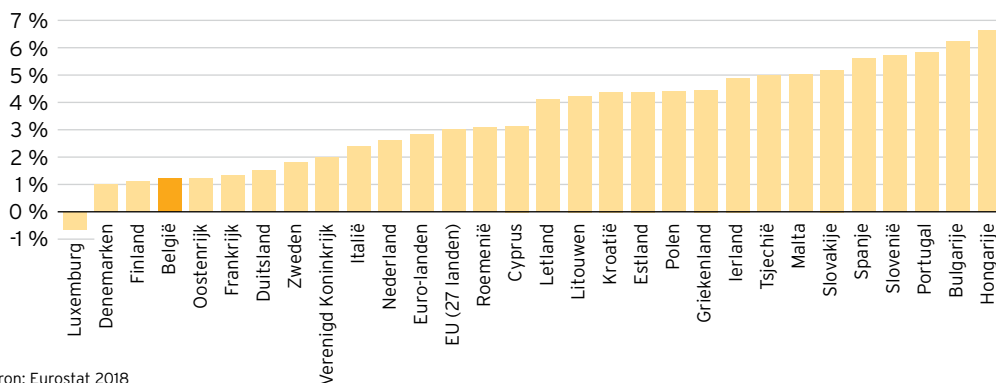
18

Voer een beleid dat inkomen garandeert en het aantal werkende armen terugdringt. Trek de brutominimumlonen op tot 14 euro per uur / 2300 euro per maand.

Waarom?

De regeringen Michel en Bourgeois delen hetzelfde politiek adagium. Werk als het beste wapen tegen armoede. Jobs, jobs, jobs om de sociale ongelijkheid te bestrijden. Binnen het Europees perspectief is die gerealiseerde groei alvast geen opwarmertje en bengelen we in de staart met een uiterst beperkt resultaat.

Aangroei tewerkstellingsgraad 2014-2017

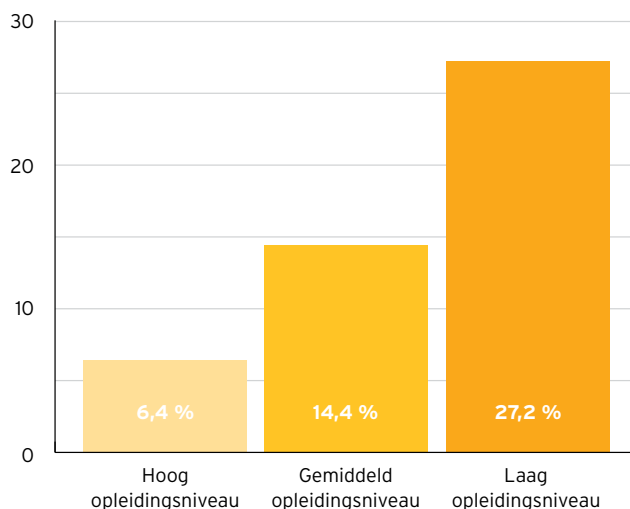


Bron: Eurostat 2018

Maar er is meer. De positieve effecten van die jobs en verhoogde werkzaamheidsgraden blijven ook uit. In 2006 leefden er 693.000 Vlamingen onder de armoedegrens. Tien jaar later in 2015 telden we nog steeds 663.750 Vlamingen die een inkomen hebben dat zich onder die grens bevindt.

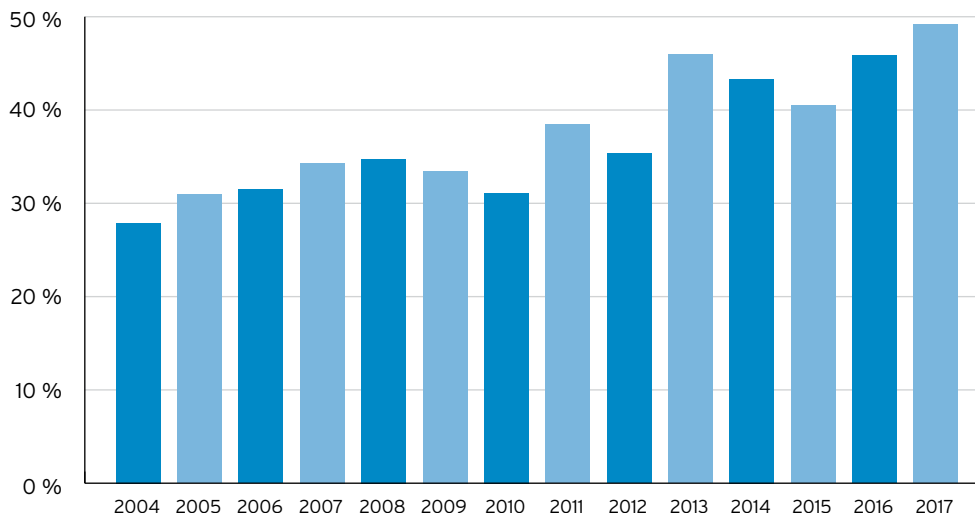
Enerzijds werden door een opeenvolging van maatregelen meer en meer werkzoekenden met een armoederisico bedreigd: beperking van welvaartvastheid van uitkeringen, versterkte degressiviteit, verlenging van wachttijden (BIT), beperking van het recht op beroepsinschakelingsuitkering (BIU), afschaffen van anciënniteitstoelagen voor oudere werkzoekenden, daling van inkomensgarantieuitkering voor deeltijds werknemers.

Armoederisico per opleidingsniveau



Deze sociale afbraakpolitiek vertaalde zich dan ook in een verhoogd armoederisico bij werkzoekenden. In 2005 leefde 30,7% van de werkzoekenden onder de armoedegrens. In 2016 werden al 45,9% van de werkzoekenden onder de armoedegrens gedrukt.

18

Aandeel werklozen (18-64 jaar) met inkomen onder armoedegrens: België

Bron: EU-SILC (Eurostat)

Naast de werklozen voelen ook de werknemers een neerwaartse druk. Aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt wemelt het van initiatieven die binnen een intra-Europese concurrentiestrijd voortdurend voor een neerwaartse druk op de lonen en de inkomsten van de sociale zekerheid zorgen: loonmatiging, indexsprong, taxshift, bijklussen, flexijobs... De gevolgen zijn lagere lonen, minder koopkracht voor de burgers en nog meer besparingen op sociale uitgaven om de begrotingsgaten te dichten. Daarnaast komen ook de kwaliteit, rechtszekerheid en duurzaamheid van jobs in het gedrang.

Hierdoor wordt de kloof tussen duurzame jobs die een afdoend inkomen genereren en de preciaire jobs alsmaar groter. Onthutsend is de vaststelling dat slechts de helft van de armen die de overgang maken van werkloosheid naar werk ook uit de armoede geraken (Europese Commissie 2013). De afbraak van de individuele, sociale en collectieve rechten binnen veel nieuw gecreëerde jobs zorgen er niet voor dat ze uit de armoede kunnen ontsnappen. Het gebrek aan investering in de betrokken werknemers betekent bovendien dat de tewerkstellingen weinig duurzaam zijn.

Wat stellen we voor?

- ▶ Het minimumloon moet voldoende zijn om menswaardig te leven. Trek de brutominimumlonen op richting 14 euro per uur / 2300 euro per maand.
- ▶ Het hebben van een job moet opnieuw een garantie zijn tegen armoede. Bovendien moet dit minimumloon niet alleen automatisch gekoppeld worden aan de levensduurte (automatische indexering) maar ook aan de welvaart (loonevolutie). Hervorm de loonwet zodat lonen opnieuw kunnen aansluiten bij de productiviteitstoename.
- ▶ Om de Europese race-to-the bottom een halt toe te roepen, moet een Europees minimumloon worden ingevoerd. Zo wordt sociale dumping en oneerlijke concurrentie de kop ingedrukt. Maar kan intra-Europees ook een dam tegen werkende armen worden gerealiseerd.
- ▶ Voor de nieuwe werkvormen zoals die voortvloeien uit de platformeconomie stellen we als algemeen principe dat alle werknemers een maximale sociale en arbeidsrechtelijke bescherming moeten genieten. Dit kan best via een arbeidsovereenkomst, niet via een "derde statuut", waaraan absoluut geen nood is. De werknemers van de platformeconomie verdienen een werknemersstatuut. Dus moeten digitale platformen beschouwd worden als werkgevers. En

18

is het aan de vakbonden van de bevoegde paritaire comités om met hen door middel van een degelijk sociaal overleg te onderhandelen over loon- en arbeidsvoorwaarden.

- ▶ Zorg via opleiding dat mensen terecht komen in de best passende en hoogst haalbare job. Gezien de groeiende tweedeling tussen hoog- en kortgeschoolden op de arbeidsmarkt moet het verhogen van het opleidingsniveau van werklozen opnieuw een prioriteit worden. Het verwerven van een hogere kwalificatie krijgt voorrang voor die werklozen die daarop willen en kunnen inzetten. Sociale promotie ofwel het bemiddelen van mensen naar de best mogelijke job (in plaats van eender welke job) moet het uitgangspunt worden.
- ▶ Het principe van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkering blijft onaanvaardbaar en moet in afwachting van de afschaffing ervan worden bevroren voor iedereen die in intensieve begeleiding of opleiding zit.

19

Maak prioriteit van een maximaal aantal werkbare jobs tegen 2022.

Waarom?

De werkbaarheidsmonitor van de Stichting Innovatie en Arbeid is een grootschalig onderzoek bij 20.000 Vlaamse werknemers. Sinds 2004 wordt er om de drie jaar gepeild naar hoe het gesteld is met de werkbaarheid van het werk. Werkbaar werk houdt in dat je door het werk gemotiveerd wordt en kansen krijgt om bij te leren. Het houdt ook in dat je er niet problematisch overspannen van wordt en dat de werk-privébalans in evenwicht is. De monitor gaat in detail in op verschillende onderdelen: psychische vermoeidheid en werkstress, welbevinden in het werk en motivatie, leermogelijkheden en de balans tussen werk en privé.

Met een werkbaarheidsgraad van 51% in 2016 deed Vlaanderen een flinke stap achteruit ten opzichte van de voorgaande metingen (54,1% in 2013). Nochtans hadden de sociale partners en de vorige Vlaamse regering afspraken gemaakt in het Pact 2020 om tegen 2020 een werkbaarheidsgraad van 60% te bereiken. We zijn daar nog veraf, en bovendien gaat de evolutie in de verkeerde richting.

De belangrijkste reden daarvoor ligt in de toename van de werkdruk. In 2016 is 34,2% van de werknemers op de Vlaamse arbeidsmarkt ernstig psychisch vermoeid, een significante stijging met zowat vijf procentpunt tegenover 2013. Bijna 1 op 5 (19,8%) zit in een penibele situatie wat betreft 'welbevinden op het werk'. De balans tussen werk en privé volgt eenzelfde negatieve evolutie.

En maar liefst 36,8% van de Vlaamse werknemers zit in een job waar de werkdruk echt problematisch wordt, opnieuw een stijging met bijna 6 procentpunt.

Natuurlijk is dat een belangrijk maatschappelijk probleem. Te grote werkdruk heeft immers desastreuze gevolgen voor de gezondheid van mensen. Tegelijk is het ook een economisch probleem, want meer langdurige zieken betekent hogere uitgaven in de gezondheidszorg en minder mensen aan de slag die bijdragen betalen voor de sociale zekerheid.

Wat stellen we voor?

- ▶ In 2019 en in 2022 zijn de volgende metingen van de werkbaarheidsmonitor gepland. In de volgende legislatuur moet het roer worden omgegooid zodat we de gemiste doelstelling die de politiek en de sociale partners hebben afgesproken alsnog wordt gehaald. Maak een prioriteit van een maximaal aantal werkbare jobs tegen 2022 en formuleer dit ook als beleidsdoelstelling.
- ▶ Welke concrete acties we voorstellen om die doelstelling te halen vind je in andere fiches in dit memorandum.



Maak werk van een Werkbaarheidsgarantieplan.

Waarom?

De maatregelen die er vandaag bestaan om zelf te werken aan de werkbaarheid van de eigen loopbaan, zijn voor te veel werknemers niet toegankelijk. Dit ofwel omdat er werkgevers zijn die hen bestaande rechten ontzeggen (bv. mag ik van mijn baas wel mijn opleidingsverlof of tijdskrediet opnemen?), ofwel omdat zij in een preciaire job of contractvorm zitten die maakt dat zij uitgesloten zijn van die instrumenten of die de toegang ertoe onmogelijk maakt.

Wat stellen we voor?

Daarom wil het Vlaams ABVV dat de overheid werkt maakt van een werkbaarheidsgarantieplan dat in verschillende stappen tot een beter gebruik van de bestaande maatregelen komt.

- ▶ Voer een onderzoek dat de redenen voor het niet-opnemen van rechten zoals het ouderschapsverlof, opleidingsverlof, tijdskrediet en andere werkbaarheidsinstrumenten in kaart brengt.
- ▶ Werkgevers die de opname van bestaande rechten verhinderen, moeten opgespoord en daarop aangesproken worden. Werkbaar werk moet met andere woorden een duidelijke prioriteit worden van inspectiediensten.
- ▶ Werknemers dienen daarnaast op een structurele wijze geïnformeerd te worden over welke vormen van het onderbreken van hun loopbaan zij nog recht hebben. De uitoefening van dit recht moet maximaal gegarandeerd worden.
- ▶ Ook de werkbaarheidsproblemen van werknemers in preciaire contracten moeten dringend worden aangepakt. Het gaat voor ons immers niet alleen over het behouden en verbeteren van de bestaande instrumenten om iets aan werkbaarheid te doen. We moeten ook zorgen dat iedereen dergelijke mogelijkheden heeft. Daarom willen we dat er wordt nagedacht over een werkbaarheidspakket met rechten die veralgemeend zouden moeten gelden voor alle werknemers ongeacht het soort arbeidscontract waarin men werkt. Een dergelijk voorstel moet dan worden voorgelegd aan het sociaal overleg op federaal niveau.

21

Geef elke werknemer een recht op pauze.

Waarom?

De afgelopen jaren daalde het aantal werknemers met een werkbare job. De Stichting voor Arbeid en Innovatie bracht in zijn recentste werkbaarheidsmonitor van 2016 aan het licht dat 780.000 Vlaamse werknemers kampen met werkstressklachten. Daarnaast kennen zowat 10% Vlamingen langdurige ziekteperiodes en moet 8% van de burgers de werkvloer ongewild inruilen voor een invaliditeitsuitkering.

Het versneld opsouperen van het menselijk kapitaal leidt tot dus tot een de massale (tijdelijke) uitstoot tijdens de loopbanen. Even belangrijk als de vraag hoe we de in- een uitstromen op onze arbeidsmarkt beheren, is dus vraag hoe we allemaal duurzaam en langer aan de slag kunnen blijven. Een oplopend kostenplaatje sociale zekerheidsuitgaven, gekoppeld aan de krapte op de arbeidsmarkt, en een dus schaarser wordend aantal inzetbare werkzoekenden versterken het belang voor alle partijen om te investeren in het vrijwaren en het beschermen van het hoogste goed: de medewerkers, werknemers, kortom: de mensen.

Om tot een goede balans tussen werk en privé te komen, om de tijd te kunnen nemen zich verder te ontplooien, om zorg te kunnen dragen voor familieleden hebben werknemers nood aan pauzes in hun loopbaan. Deze onderbrekingen zijn een hulpmiddel om het werk vol te houden op lange termijn. Het uitgangspunt moet zijn dat alle werknemers recht hebben op die pauzes en de werknemer het best geplaatst is om te bepalen wanneer zo'n pauze aangewezen is. Deze moeten door hun vorm, duur en financiële ondersteuning een mogelijkheid vormen die alle werknemers kunnen opnemen, niet enkel de happy few.

Wat stellen we voor?

- ▶ We vragen een algemeen basisrecht van tijd dat onvoorwaardelijk en naar eigen goeddunken kan ingezet worden. De onderbrekingen moeten financieel mogelijk gemaakt worden via tijdskrediet en aanmoedigingspremies. Werknemers moeten recht hebben op een basiskrediet dat aangevuld wordt met zorg-, opleidings- en andere vormen van gemotiveerde verloven.
- ▶ Daarnaast vormt de arbeidsduurvermindering een cruciaal deel van de oplossing om tot werkbare loopbanen te komen. We pleiten voor een aanpak op maat van sectoren om tot een collectieve arbeidsduurvermindering zonder loonverlies te komen met als doelstelling een werkweek van 32 uur in 4 dagen (zie daarover fiche 28 'Minder werken').



Zorg (via sociaal overleg) voor tijdsvriendelijke bedrijven.

Waarom?

Op een groot deel van onze tijdsbesteding hebben we als individuele werknemers geen vat. De wijze waarop het werk georganiseerd is en de fysieke inbedding van het bedrijf nemen daar vaak een grote hap uit. De afstand die we moeten afleggen om op het werk te geraken bijvoorbeeld. Of we kunnen thuiswerken of niet. Hoe vaak we moeten overwerken.

Vaak wordt er gewezen op de inspanningen die het individu kan nemen, bv. via de organisatie van de combinatie van werk en privé, of wat de overheid kan doen, bv. voldoende investeren in openbaar vervoer. Ook bedrijven moeten echter op hun verantwoordelijkheid worden aangesproken. Naast grotere structurele inspanningen zoals collectieve arbeidsduurvermindering (zie verder) kan er ook heel wat gebeuren binnen de bedrijfsvoering en de organisatie van het werk.

Wat stellen we voor?

- ▶ We willen dat bedrijven zelf actief meer gaan nadenken over hoe de tijdsbesteding aangepast kan worden in functie van meer werkbaar werk en hierover sociaal overleg organiseren.
- ▶ Ten eerste gaat het over het voorzien van een voldoende bezetting. Dit is een cruciaal element als we werkdruk willen aanpakken. De werkbaarheid houdt ook in dat mensen die hun loopbaan onderbreken maximaal vervangen moeten worden. Dit is de verantwoordelijkheid van de werkgevers.
- ▶ Ten tweede spelen de regelmogelijkheden die werknemers hebben om zelf hun tijd in te delen een grote rol. De mate waarin je zelf je tijd kan indelen kan immers een positief effect hebben, al is dit op zich vaak wel onvoldoende om de werkdruk echt aan te pakken.
- ▶ Ten derde gaat er vandaag veel te weinig aandacht naar het mobiliteitsvraagstuk op bedrijfsniveau. De bereikbaarheid, het al dan niet voorzien van collectief vervoer of het überhaupt hebben of niet van een beleid rond de mobiliteit van werknemers kan een groot verschil maken in de beschikbare tijd en de combinatie tussen werk en privé.
- ▶ Bedrijven kunnen op die drie punten een groot verschil maken wat betreft de werkbaarheid voor hun werknemers. De overheid kan zo'n aandacht voor tijdsvriendelijk beleid ondersteunen, stimuleren en afdwingen.

23

Voorzie een structureel flankerend budget voor het ontwikkelen van sectorale modellen van werkbaar werk.

Waarom?

De sector waarin je werkt heeft een grote impact op welke werkbaarheidsproblemen er zich voordoen en op welke oplossingen mogelijk zijn om er een antwoord op te bieden. Bovendien biedt het niveau van de sector ook mogelijkheden om problemen gemeenschappelijk aan te pakken.

In een aantal sectoren wordt er ook effectief een beleid rond werkbaar werk ontwikkeld, vanuit het sectoraal sociaal overleg. Hier en daar ontwikkelen zich aanzetten tot sectorale afspraken en modellen rond werkbare loopbanen. Dit kan gaan over een breed palet aan strategieën: innovatieve arbeidsorganisatie, landingsbanen, afspraken over opleiding, systemen om over te schakelen naar een lichtere job, kennisborging via mentoren, preventie, de oprichting van een sectoraal fonds, trajecten van heroriëntering...

Niet alle sectoren beschikken echter over de nodige middelen en slagkracht om goeie afspraken te maken en deze ook in de praktijk te brengen.

Wat stellen we voor?

- ▶ De Vlaamse (en federale) regering heeft de afgelopen jaren heel wat maatregelen met betrekking tot werkbaar werk afgeschaft (het ervaringsfonds, de premie voor overstappen naar lichter werk, de aanmoedigingspremies voor landingsbanen, de addenda werkbaar werk bij de sectorconvenants, de opleidingscheques voor hooggeschoolden...).
- ▶ We staan verder dan ooit van het structureel Vlaams werkbaarheidsbeleid dat de sociale partners op Vlaams niveau enkele jaren geleden hebben gevraagd toen ze een akkoord sloten over loopbaanbeleid. We willen daarom dat er vanuit Vlaanderen een structureel flankerend budget wordt vrijgemaakt voor het ontwikkelen van sectorale modellen van werkbaar werk. Dit budget moet minstens gelijk zijn aan het budget van alle afgeschafte maatregelen.

24

Zet in op een rechtvaardige transitie, met aandacht voor de winnaars en verliezers. Bespaar doordacht op energie, grondstoffen en materialen, niet op jobs.

Waarom?

We hebben de voorbije jaren gezien hoe onze samenleving aan een steeds toenemende snelheid transities meemaakt. Transitie betekent zoveel als "overgang", verandering van de ene naar de andere situatie.

Transitie zien we in onze omgeving: de effecten van de klimaatverandering laten zich voelen in ons dagelijks leven en op de werkvloer. En ook in onze economie: de digitalisering van de economie gaat razendsnel en werkt in op onze jobs en op de manier waarop we werken. Daarenboven is onze samenleving alsmeer meer ongelijk en geglobaliseerd geworden. In die context ervaren veel mensen het gevoel geen greep meer te hebben op leven en werk.

Ons economisch systeem botst op sociale en ecologische grenzen. De schadelijke effecten van klimaatverandering worden steeds duidelijker. Extreem weer (opwarming, overstromingen, droogte...) doet onze economie geen goed. Er is een rechtstreekse impact op onze gezondheid en levenskwaliteit wat op zijn beurt de factuur voor gezondheidszorg en de sociale zekerheid de hoogte in jaagt. Ook de toenemende schaarste aan grondstoffen maakt onze bedrijven kwetsbaar en daarmee komen onze jobs in gevaar. Werk maken van een klimaatneutrale en circulaire economie is dus een noodzaak.

Klimaatverandering biedt ons echter ook kansen. Als de samenleving nu de juiste keuzes maakt, kan het huidige economische systeem omgebogen worden naar een meer duurzame, rechtvaardiger en meer gelijke toekomst, met meer welzijn en welvaart voor iedereen.

Als de economie verandert, veranderen ook de jobs en de vaardigheden die we nodig hebben. Bovendien levert elke belangrijke economische koerswijziging winnaars en verliezers op. Er is dan ook een strijd aan de gang over de verdeling van de kosten en baten van de transitie waarbij werknemers zwak staan tegenover machtige lobbygroepen en monopolisten.

Daarom is er voor onze vakbond veel werk aan de winkel. We willen er samen met anderen voor zorgen dat de samenleving de juiste keuzes maakt. We willen mee vorm geven aan een rechtvaardige transitie en werknemers elke stap van de weg ondersteunen en hun belangen verdedigen.

Mensen voelen onmacht ten aanzien van de veranderingen die bezig zijn. Onmacht op twee terreinen. Enerzijds stelt de doorsnee werknemer vast dat de koek blijft groeien, maar dat zijn of haar deel almaar kleiner wordt. Tegelijk is er een breed besef dat het op ecologisch vlak anders moet, maar volgt meteen daarop de vaststelling dat de kosten voor die verandering via de elektriciteitsfactuur en de prijs van brandstof in grote mate aan diezelfde werknemer wordt voorgeschoteld. Die twee bewegingen nemen hem finaal in de tang, waardoor hij in opstand komt.

En geef hem eens ongelijk. Terwijl de prijzen aan de pomp stijgen, lezen we in de krant dat er vervuulende vliegtuigmotoren of stroomschepen nodig zijn om onze belachelijk dure energiebevoorrading te garanderen. Dat krijg je toch niet uitgelegd?

De oplossing ligt in een rechtvaardige transitie. Willen we straks het groeiende draagvlak behouden om iets aan de klimaatproblematiek te doen, dan hebben we er alle belang bij dat elke omslag, elke transitie (in mobiliteit, in energie, in voeding...) sociaal en rechtvaardig ingevoerd wordt.

24 Wat stellen we voor?

Een sociaal rechtvaardige transitie voldoet aan volgende criteria:

- ▶ Alle sectoren en partijen leveren een bijdrage: de overheid, de energiesector, de mobiliteitssector, de bouw, de industrie, de landbouw en de voedingssector, de financiële sector, de gezinnen /individuele burgers, enz.
- ▶ De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Iedereen betaalt een redelijk aandeel van de kosten van investeringen. Iedereen deelt in de baten.
- ▶ Beleid komt tot stand én wordt uitgevoerd met ruime inspraak van burgers en werknemers.
- ▶ Sociale en ecologische dumping wordt aangepakt. In beide gevallen zijn de mensen die minder sterk staan in de samenleving vaak het grootste slachtoffer.

Dit vereist een overheid die stuurt: ze laat de transitie niet over aan de markt. Het houdt in dat - ook van onderuit - gewerkt wordt aan collectieve oplossingen om er zo voor te zorgen dat iedereen mee is. Beslissingen over belangrijke maatschappelijke uitdagingen moeten we uit de economische privé sfeer halen en ze democratisch laten beslechten, los van de marktlogica.

De economie die wij willen is sterker omdat ze zo zuinig mogelijk omgaat met energie en materialen. Dat levert dikwijls extra banen op. Zuinig omgaan met grondstoffen en materialen draagt vaak automatisch bij aan energie-efficiëntie. De overheid kan dit alles aanmoedigen via het innovatiebeleid, het industrieel beleid, de fiscaliteit, enz.

De overgang naar een klimaatneutrale en circulaire economie zal winnende en verliezende bedrijven opleveren, met de hieraan verbonden gevolgen voor de werkgelegenheid. Een toekomstgerichte overheid ontwikkelt een beleid dat ruimte schept voor winnaars én ze brengt in kaart wie de potentiële verliezers zijn. De overheid moet bedrijven zo ver krijgen dat ze hun economische activiteiten bijsturen zodat ook zij mee geraken. Dat moet via een evenwichtige aanpak op maat van de verschillende sectoren met oog voor de tewerkstellingseffecten van maatregelen.

Werknemers en burgers mogen daarbij niet aan hun lot worden overgelaten. Daarvoor moeten we concrete maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het individu niet de rekening gepresenteerd krijgt voor de noodzakelijke veranderingen. Hoe we dat concreet kunnen aanpakken, kan je terugvinden in de andere fiches van dit hoofdstuk.

25

Zet volop in op onderhandelde sectorale roadmaps naar een klimaatneutrale economie.

Waarom?

Om zo snel mogelijk naar een zeer lage uitstoot van broeikasgassen te gaan, zal de economie - en in het bijzonder de industrie - grote wijzigingen ondergaan. Ook de circulaire economie houdt een grondige wijziging in van de structuur van de economie. Uiteindelijk is het aan de overheid om - in samenwerking met de sectorfederaties van bedrijven, de vakbonden en het overige middenveld - een concreet beleid uit te werken. Een belangrijk instrument daarvoor zijn sectorale roadmaps.

Wat stellen we voor?

- ▶ De actoren werken per sector roadmaps uit die aangeven hoe de sector zo snel mogelijk klimaatneutraal en circulair gemaakt kan worden. Daarin wordt in kaart gebracht welke doorbraken nodig zijn op het vlak van technologie, infrastructuur, organisatie, businessmodellen (manieren om geld te verdienen), onderwijs, opleiding en vorming van werknemers.
- ▶ Voor de bouwsector gaat het bv. om het vastleggen van het lange-termijn-ambitieniveau op het vlak van energieprestaties van gebouwen, een strategie voor de innovatie op het vlak van duurzame bouwmaterialen en energiezuinig renoveren, alsook een strategie voor het informeren en voor opleiding en vorming van het personeel van de sector.
- ▶ De overheid herziet zijn beleid op het vlak van innovatie, steun, fiscaliteit, normen en vergunningen en stemt het af op deze roadmaps. De overheden kunnen bv. geen steun blijven geven voor belangrijke nieuwe installaties en voor substantiële uitbreidingen van bestaande installaties als het in gebruik nemen ervan leidt tot een belangrijke stijging van de uitstoot van broeikasgassen of tot het behoud van de uitstoot op een onhoudbaar hoog niveau in het licht van de Europese lange-termijn-doelstellingen. De Vlaamse overheid moedigt de hogere overheden op Federaal en Europees niveau aan om de gegeven steun te stoppen aan nieuwe en bestaande installaties die de uitstoot van broeikasgassen bevorderen.

26

Richt een open source kenniscentrum klimaatneutrale en circulaire economie op ten dienste van alle stakeholders.

Waarom?

Om zo snel mogelijk naar een zeer lage uitstoot van broeikasgassen te gaan, zal de economie - en in het bijzonder de industrie - grote wijzigingen ondergaan. Ook de circulaire economie houdt een grondige wijziging in van de structuur van de economie. Een overheid die deze omslag grondig onderzoekt, voorbereidt en stuurt, is onmisbaar. In dit verband is behoefte aan een transitie-kenniscentrum dat studiewerk verricht over de vraag wat de omslag naar een klimaatneutrale en circulaire economie betekent voor de diverse economische sectoren en hun werknemers.

Wat stellen we voor?

De oprichting van een kenniscentrum dat rapporten uitbrengt over:

- ▶ De situatie op het vlak van energiebevoorrading in de verschillende economische sectoren;
- ▶ De verschillende materiaalstromen (metalen, hout en andere biomassa, nutriënten, kunststoffen, voedsel, drinkwater, cement...) en de economische clusters die met elk van die stromen verbonden zijn;
- ▶ De van belang zijnde trends en op til zijnde veranderingen ter zake en de mogelijkheden om stappen vooruit te zetten (bv. de manieren waarop kringlopen gesloten kunnen worden in economische clusters);
- ▶ De transitieprioriteiten, de te bereiken transitiedoelen, de mogelijke hinderpalen daarvoor, de sociaaleconomische opportuniteiten;
- ▶ De lessen die getrokken kunnen worden uit bestaande goede voorbeelden en uit minder gelukte experimenten;
- ▶ De impact van dit alles op sectoren en bedrijven en op de daarmee samenhangende tewerkstelling en kwaliteit van de arbeid.

Deze rapporten zijn vervolgens het voorwerp van sociaal overleg en sociale akkoorden in de schoot van de SERV. Het sociaal overleg moet op het juiste niveau plaatsvinden: federaal voor de federale materies, regionaal voor de regionale materies. Als het studiewerk problemen en/of belangrijke kansen aan het licht brengt, stellen de sociale partners een sectoraal transitieplan op - met o.a. aandacht voor vorming en opleiding - om tijdig de noodzakelijke omslag te kunnen maken op een haalbare en rechtvaardige manier.

27

Stuur de markt actief door voluit in te zetten op publieke en collectieve systemen voor het opwekken van hernieuwbare energie.

Waarom?

Een duurzame maatschappij gaat volop voor investeringen in energie uit hernieuwbare bronnen: wind, zon, waterkracht, aardwarmte (geothermie) en kleinschalige biomassa (o.a. materiaal van planten en bomen) die geoogst en gebruikt kan worden zonder schade toe te brengen aan de leefomgeving.

Met installaties voor hernieuwbare energie gaan bedrijven en gezinnen steeds meer zelf voorzien in hun eigen energiebehoefte. Deze zelfproductie is een stap in de richting van een klimaatneutrale economie en zorgt bovendien voor een sterkere lokale verankering van de economische activiteit.

Wat stellen we voor?

Vlaanderen voert een ambitieus maar kostenefficiënt beleid om in eigen land veel meer hernieuwbare energie op te wekken. In een overgangperiode worden flexibele gascentrales ingezet om de elektriciteitsbevoorrading te verzekeren.

- ▶ Zelfproductie wordt op een economisch verantwoorde wijze ondersteund, o.a. via zelfproductie in coöperatieve projecten op wijkniveau. Met subsidies voor zover dat echt nodig is om vooruitgang te boeken, maar ook door mensen zoveel mogelijk praktisch op weg te helpen. Mensen die niet kapitaalkrchtig genoeg zijn om zonnepanelen te kopen, moeten de kans hebben om hun dak te verhuren voor zonnepanelen aan coöperaties.
- ▶ De overheid geeft het goede voorbeeld en investeert zodat (goed gelegen) overheidsgebouwen zoveel mogelijk voorzien in hun energiebehoefte en in de energiebehoefte van de buurt, o.a. door ze uit te rusten met zonnepanelen, zonneboilers en warmtepompen.
- ▶ Vlaanderen maakt werk van publieke en collectieve systemen voor de opwekking van hernieuwbare energie die zoveel mogelijk burgers betrekken. De overheid kan bv. de daken van publieke gebouwen ter beschikking stellen zodat energiecoöperaties er zonnepanelen op kunnen plaatsen. Ze kan ook goed gekozen terreinen ter beschikking stellen voor de bouw van coöperatieve windmolens.
- ▶ De overheid informeert de burgers goed over de mogelijkheden die zij hebben om gebruik te maken van zonne-energie. De overheid zorgt ervoor dat deze investeringen rendabel zijn en blijven, zonder te veel steun te geven.

De overheid onderzoekt hoe ze de bestaande verplichting om bij nieuwbouwwoningen een bepaalde minimumhoeveelheid energie te halen uit hernieuwbare energiebronnen, kan uitbreiden naar andere gebouwen en/of tot winstgevendende bedrijven die een deel van hun winst reserveren.

28

Maak van “minder werken, meer tijd” de norm. Voer een stimulerend beleid op maat om tot collectieve arbeidsduurvermindering te komen.

Waarom?

De drukmeter van onze arbeidsmarkt staat op rood. 1 op de 3 werknemers heeft continu stress. Dat uit zich in almaar hogere recordcijfers van het aantal langdurig zieken en het toenemende aandeel burn-outs in die cijfers. Steeds vaker worden ook jongere werknemers getroffen. De werkbaarheidsgraad daalde in 2016 naar 51% (Werkbaarheidsmonitor SERV). De belangrijkste reden daarvoor ligt in de toename van de werkdruk.

1 op de 10 Vlaamse werknemers doet jaarlijks beroep op individuele maatregelen zoals loopbaanonderbreking, tijdskrediet, thematische verloven (bv. ouderschapsverlof, zorgverlof...). Deze zijn goed, maar hebben ook nadelen op macroniveau. Zo is er de oververtegenwoordiging van vrouwen in die systemen en heeft niet iedereen toegang tot dergelijke individuele stelsels, om financiële of andere redenen.

Daarnaast vraagt het beleid en de maatschappelijke ontwikkelingen ook steeds meer dat werknemers tijd investeren in andere zaken dan werken. De vergrijzing maakt niet alleen dat mensen langer leven, maar ook dat ze langer zorgbehoevend zijn. De overheid bespaart op zorg en spoort mensen aan om meer zelf de zorg voor naasten op te nemen. Tegelijk verwacht men ook dat werknemers meer tijd investeren in het volgen van opleiding met het oog op de snel veranderende behoeften van de arbeidsmarkt in een steeds meer gedigitaliseerde economie.

Productiviteitsgroei wordt onvoldoende vertaald in een verhoogde koopkracht of een verbetering van de levenskwaliteit. In de afgelopen 20 jaar nam de productiviteit in de totale Belgische economie met 16% toe. De reële loonstijgingen bedroegen daarentegen slechts 13%. In de industrie is de arbeidsproductiviteit de laatste 20 jaar met 60% toegenomen, waarvan slechts 20% werd omgezet in reële loonstijgingen. Van alle toegevoegde waarde die in België in een jaar gecreëerd wordt, ging in 1985 nog 66% naar lonen. In 2014 was dat nog maar 60%. In alle rijke landen is er diezelfde beweging: wie werkt krijgt een steeds kleiner deel van de koek.

Digitalisering versterkt deze trend doordat technologie-gedreven productiviteitsstijgingen meer ten goede komen van diegenen die de technologie bezit. Arbeidsduurvermindering is een manier om deze scheefgetrokken verhoudingen te proberen rechtte trekken.

In de praktijk worden er heel wat concrete initiatieven rond arbeidsduurvermindering opgezet. Zo zijn er sectorale regelingen, die weliswaar meestal deel uitmaken van een breder pakket aan maatregelen rond werkbaar werk. Voorbeelden zijn de rimpeldagen in de social profit sector of het recent opgerichte demografiefonds in de Chemie. Dat sectoren niet allemaal over vergelijkbare middelen beschikken en dat vakbonden niet overal even sterk staan, is daarbij een voor de hand liggende drempel.

Als we een andere economie willen - gezonder, met meer tijd en minder druk, minder uitval door ziekte, minder stress, een betere combinatie werk-privé, meer tijd voor zorg, voor opleiding en zelfontwikkeling, en een meer eerlijke verdeling van de baten van onze economie - dan moet arbeidsduurvermindering daar deel van uitmaken.

28 Wat stellen we voor?

Hoe en hoeveel we in de toekomst werken is een kwestie van politieke keuzes. Wij willen een aanpak op maat van sectoren om te komen tot een collectieve arbeidsduurvermindering zonder loonverlies met als doelstelling een werkweek van 32 uur in 4 dagen.

Om een brede collectieve arbeidsduurvermindering tot realiteit te maken op een manier die voordelen biedt voor alle werknemers en realistisch is voor iedereen, is er een concreet stappenplan nodig.

Daarom willen we dat de overheid op federaal en regionaal niveau een stimulerend beleid op maat uitwerkt om tot een collectieve arbeidsduurvermindering te komen:

- ▶ Wij pleiten voor een arbeidsduurvermindering op maat van de sectoren.
- ▶ De bestaande federale en regionale patronale bijdragenverminderingen moeten geleidelijk geheroriënteerd worden naar een impuls voor arbeidsduurvermindering en moeten gekoppeld worden aan echte vervangende tewerkstelling, met verplichte syndicale controle.
- ▶ Wij zijn ronduit tegen nieuwe algemene patronale bijdragevermindering, dus evenzeer deze voor arbeidsduurvermindering, aangezien deze de financiering van de sociale zekerheid te veel onder druk zouden zetten.
- ▶ De bestaande federale maatregel (“Vande Lanotte”) om individuele bedrijven aan te moedigen over te gaan tot de introductie van een vierdagenweek moet worden versterkt en verlengd in de tijd om de overgang naar arbeidsduurvermindering te vergemakkelijken.
- ▶ Verdere uitbreiding van het aantal sectorale regelingen en akkoorden inzake arbeidsduurvermindering moet gestimuleerd worden vanuit de overheid. Een structureel budget voor sectorale inspanningen rond arbeidsduurvermindering is noodzakelijk zodat ook sectoren met minder middelen stappen kunnen zetten.
- ▶ In specifieke sectoren kan de bijdragevermindering voor werkgevers een wenselijk financieringsmodel zijn, mits dit niet leidt tot minder inkomsten van de sociale zekerheid.
- ▶ Bijkomend moet men extra middelen vrijmaken voor opleidingsinspanningen om de competentie-gap bij nieuw aan te werven werknemers weg te werken. In Vlaanderen kan er bijvoorbeeld gedacht worden aan ondersteuning om opleiding bij aanwerving ter compensatie van arbeidsduurvermindering te stimuleren, bijvoorbeeld via addenda aan de sectorconvenanten.
- ▶ In bedrijven die een transformatie ondergaan omwille van de introductie van nieuwe technologieën moet arbeidsduurvermindering gestimuleerd worden als een manier om negatieve sociale effecten op te vangen.

29

Promoot de deeleconomie als een manier om maatschappelijke problemen aan te pakken en het evenwicht tussen mens en markt te herstellen.

Waarom?

De deeleconomie is een manier voor burgers om alternatieven op te zetten buiten de markt om. Ze is sterk ingeburgerd en valt hoe dan ook niet meer weg te denken. Vaak is het een manier om bestaande negatieve effecten van overconsumptie en verspilling tegen te gaan. Bovendien draagt de deeleconomie veel potentieel in zich om mensen te verenigen.

Maar ook de deeleconomie moet voorzien in een volwaardig statuut voor de werknemers. Aan een volwaardige job hangt de vraag over de financiering vast.

We maken daarbij ook duidelijk een onderscheid tussen deeleconomie en platformkapitalisme. Er is een groeiend aantal bedrijven (want dat zijn het) die vaak worden beschouwd als actoren in de deeleconomie, maar dat in wezen niet zijn omdat ze gericht zijn op winstmaximalisatie via het verkopen of verhuren van goederen en diensten. De activiteiten die zij opzetten zijn alleen mogelijk door het bestaan van het platform en meestal opereren zij in een grijze zone wat betreft regelgeving (of buiten de regelgeving om). Zie daarover fiche 30.

Wat stellen we voor?

- ▶ We zijn voorstander van het maximaal inzetten van de deeleconomie om de bestaande negatieve effecten van overconsumptie en verspilling tegen te gaan.
- ▶ De Vlaamse overheid moet een beleid ontwikkelen dat de deeleconomie en haar ecologische en sociale doelen ondersteunt en de ontwikkeling ervan faciliteert.

30

Zorg dat de platformeconomie de regels volgt, zowel fiscaal als naar arbeidsvoorwaarden, zodat ze niet een motor wordt van onzekere jobs en oneerlijke concurrentie.

Waarom?

De agressieve businessmodellen van heel wat spelers in de platformeconomie omzeilen vaak de sociale en fiscale wetgeving. Hierdoor zorgen ze voor oneerlijke concurrentie en organiseren ze de uitbuiting van werknemers.

Ze doen zich vaak voor als “deeeconomie” maar behoren daar niet echt toe. Ze staan immers niet voor het verenigen en laten samenwerken van burgers in functie van een maatschappelijk doel. Het zijn bedrijven met gewone commerciële doeleinden. De opbrengsten zijn voor de eigenaar van het platform (die vaak een monopoliepositie heeft of bereikt) en de producten en diensten die geleverd worden, zijn vaak het resultaat van werknemers die niet als werknemers worden ingeschakeld, maar als iets anders: vrijwilligers, studenten... Ze halen hun winst dus uit het feit dat zij niet moeten voldoen aan een aantal wettelijke regels die anderen wel moeten volgen (hetzij naar de tewerkstelling van mensen, hetzij naar het naleven van regels en voorschriften).

We eisen van de overheid dat zij op alle beleidsniveaus initiatieven neemt om uitbuiting en precarisering van jobs te bestrijden, ook in de platformeconomie door proactief in te spelen op de nieuwe evoluties en de economische activiteiten die eruit voortkomen.

Wat stellen we voor?

- ▶ We verwachten van de overheid dat ze een wetgevend kader (en zo een gelijk speelveld) opstelt voor de actoren in de platformeconomie en de naleving ervan ook effectief afdwingt.
- ▶ Als algemeen principe stellen we in de eerste plaats dat alle werknemers een maximale sociale en arbeidsrechtelijke bescherming moeten genieten. Dit kan best via een arbeidsovereenkomst, niet via een “derde statuut”, waar absoluut geen nood aan is. De werknemers van de platformeconomie verdienen een werknemersstatuut.
- ▶ Het naleven van fiscale en arbeidsrechtelijke verplichtingen zijn hierbij een bijzonder aandachtspunt:
 - Waar men opereert als werkgever moet men behandeld worden als werkgever, en is het aan de overheid om erop toe te zien dat deze werkgever al zijn verplichtingen nakomt.
 - De inkomsten van de operatoren van de platformen moeten effectief en volwaardig worden belast.
- ▶ Gezien de grensoverschrijdende aard van het platformkapitalisme zijn ook regelgeving en afspraken op Europees niveau noodzakelijk.

31

Investeer in het onderwijs en stimuleer en ondersteun opleiding en vorming maximaal, want die zijn cruciaal in de economie van morgen. Laat jongeren vanuit talenten en interesses naar een job toegroeien.

Waarom?

Een hervorming van het secundair onderwijs dringt zich al een aantal jaren op. Echter, na de in 2009 voorgelegde voorstellen voor een gemeenschappelijke eerste graad en een brede algemene vorming met pas daarna een geleidelijke specialisering schiet slechts een erg afgevlakte vorm over.

Vrijblijvendheid is de rode draad doorheen de in het schooljaar 2019-2020 in voege tredende "modernisering" van het secundair onderwijs. Brede vorming gaat echter hand in hand met het zien van leren als een 'process in progress'. De participatiegraad aan levenslang leren stagneert al enkele jaren rond 7%.

Ook de deelname van laaggeletterden aan formeel of non-formeel onderwijs ligt bovendien in Vlaanderen lager dan elders. De opleidingskloof en inkomenskloof worden groter en deze groeiende ongelijkheid speelt zich af tegen een achtergrond waarin mensen ook op andere vlakken steeds meer van elkaar gaan verschillen. In een gedigitaliseerde toekomst worden de vaardigheden en competenties van werknemers steeds belangrijker.

Wat stellen we voor?

Basisvaardigheden zullen een groter aandeel moeten krijgen in ons onderwijs. Leercultuur en brede vorming zijn net zo goed een troef voor onze arbeidsmarkt op de lange termijn. De mislukte hervorming van het secundair onderwijs is daardoor een gemiste kans.

Zowel de werkgever als de overheid en de werknemer zelf hebben een verantwoordelijkheid als het gaat over het op peil houden van de competenties. De verhoudingen tussen de inspanningen die worden geleverd moeten grondig bekeken worden. Vandaag wordt er proportioneel veel verwacht van de overheid en van het individu. De werkgevers proberen investeringen in opleiding maximaal op de overheid af te wentelen. In een snel veranderende arbeidsmarkt mag die verantwoordelijkheid niet alleen bij het individu terecht komen. Werkgevers moeten investeren in opleiding en hun verantwoordelijkheid meer dan vandaag opnemen, zeker gezien de toenemende nood aan vorming en opleiding in de toekomst.

We willen volgende maatregelen:

- ▶ Werkgevers moeten voldoende opleidings- en vormingsmogelijkheden aanbieden zodat hun werknemers hun vaardigheden kunnen bijschaven en op een efficiënte en veilige manier kunnen werken. Daarbij mag er niet enkel aandacht zijn voor het werk in het actuele bedrijf of sector. Opleiding en vorming moeten ook gericht zijn op het aanleren of versterken van algemene en toekomstgerichte competenties.
- ▶ Er moet nagedacht worden over het responsabiliseren van werkgevers door hen financieel verantwoordelijk te maken bij ontslag van een werknemer voor de opleiding die noodzakelijk is om hem of haar in een nieuwe job aan de slag te krijgen. Dit zonder verlies van koopkracht voor de betrokken werknemer en zonder afbreuk te doen aan de wettelijke opzegtermijnen. We verzetten ons dan ook tegen het verhalen van de inzetbaarheid op de opzegtermijnen van werknemers.

31

- ▶ Risicogroepen ten gevolge van de digitalisering moeten gedefinieerd worden en een bijdrage moet voorzien worden voor hun opleiding in de sector, zo niet via een tewerkstellingsfonds.
- ▶ Het initiatiefrecht voor vorming en opleiding ligt trouwens niet exclusief bij de werkgevers. Ook de werknemer moet dit recht kunnen ontwikkelen.
- ▶ Indien de introductie van nieuwe technologie om nieuwe vaardigheden vraagt, is het in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de werkgever om hierbij tijdig te investeren in bedrijfsspecifieke opleiding. Hierbij gaat het in eerste instantie om opleidingsmogelijkheden om binnen hetzelfde bedrijf een nieuwe functie op te nemen. Anderzijds door het dragen van de financiële verantwoordelijkheid als heroriëntering die nodig is om de kansen op de arbeidsmarkt te verhogen.
- ▶ In de sectorfondsen dringen we aan op een opleidingsaanbod dat inspeelt op de nodige digitale vaardigheden van werknemers in de sector en op toekomstgerichte vorming en opleiding. We wijzen er uitdrukkelijk op dat we het in deze context in de allereerste plaats hebben over formele, gestructureerde en geplande opleiding en vorming. We negeren de informele vorming en opleiding niet, maar die mag niet bewust overgewaardeerd worden om zodoende het formele opleidingsaanbod af te zwakken.
- ▶ De Vlaamse overheid moet dit ondersteunen via haar ondersteuningsbeleid voor opleidingen op initiatief van de werkgever, bijvoorbeeld door binnen de pijler 'opleiding' van de KMO-portefeuille er beter op toe te zien dat de middelen gericht worden ingezet ten bate van toekomstgerichte vaardigheden.
- ▶ Daarnaast moet ook het individueel recht op Vlaams opleidingsverlof (BEV) gegarandeerd en versterkt worden, zodat alle werknemers er gebruik van kunnen maken voor opleiding op eigen initiatief. Dit zowel in functie van de arbeidsmarktcompetenties als voor de algemene en persoonlijke ontwikkeling en het levenslang leren. Vlaanderen zou een systematische groei van het budget en de opname van BEV moeten vooropstellen.
- ▶ Het is noodzakelijk dat de overheid, in tegenstelling tot de afbouw van de laatste jaren, weer gaat investeren in een breed stimulerend beleid inzake levenslang leren. Het promoten van nieuwe leertechnieken en technologie kan daarbij een kans zijn. Een vernieuwde en versterkte opleidingscheque kan hiertoe een middel zijn.

32

Investeer in openbaar vervoer en breid het uit. Zonder is duurzame én democratische mobiliteit onmogelijk.

Waarom?

Vervoersproblemen hebben een grote invloed op het leven van mensen in armoede, in die zin dat het vaak bepalend is voor hun deelname aan de samenleving. Men spreekt dan ook van vervoersarmoede wanneer iemand wordt uitgesloten uit meerdere domeinen van het maatschappelijk leven ten gevolge van een beperkte mobiliteit. Het heeft met andere woorden een ontegensprekelijke impact op iemands toegang tot een job, gezondheidszorg, een schoolloopbaan, vrijetijdsbesteding...

Daarnaast is er nog de zeer negatieve impact van individueel autogebruik op zowel onze leefomgeving ten gevolge van de uitstoot, als op onze economie waarbij de kost van congestie telkens maar toeneemt.

Openbaar vervoer zou een antwoord moeten kunnen bieden op de meeste van deze verzuchtingen. Voor het Vlaams ABVV is het aanbieden van een performant en betaalbaar aanbod van openbaar vervoer dan ook een openbare dienstverplichting die door de Vlaamse overheid moet worden gegarandeerd.

Wat stellen we voor?

- ▶ Maak duidelijk dat wat openbaar vervoer precies inhoudt. Voor het Vlaams ABVV is dat het geregeld openbaar vervoer met bus, tram en metro. Initiatieven als autodelen, fietsdelen en andere nieuwe vervoersvormen beantwoorden aan een maatschappelijke vraag en zijn dus innovatief, maar behandel ze voor wat ze zijn: privéinitiatieven die een noodzakelijke aanvulling vormen op het geregeld openbaar vervoer.
- ▶ Er werd de afgelopen legislatuur meer dan 100 miljoen euro bespaard op De Lijn. Stop dit besparingscarcan en investeer opnieuw, ook in het exploitatiebudget van De Lijn.
- ▶ Erken daarbij ook de maatschappelijke en inclusieve rol die het openbaar vervoer in Vlaanderen te vervullen heeft, en zet bij de omvorming naar basisbereikbaarheid niet enkel in op de economisch meest rendabele lijnen en bestemmingen.
- ▶ Duid in het nieuwe systeem van basisbereikbaarheid De Lijn aan als exclusieve interne operator op het kern- en het aanvullend net. Baken deze netten decretaal stevig af van het laagste net "het vervoer op maat" om te voorkomen dat privé-initiatieven ook het aanbod op hogere netten zullen kannibaliseren.
- ▶ Gelijke diensten moeten eenzelfde tarief krijgen, ongeacht de vervoersregio waarin de verplaatsing zich afspeelt. Zorg daarnaast voor een sociaal rechtvaardig en geïntegreerd tariefbeleid, dat rekening houdt met de minst kapitaalkrachtigen in onze samenleving.

33

Leg de verantwoordelijkheid voor woon-werkverkeer waar ze hoort en spreek werkgevers aan op hun vestigingskeuze en bedrijfsvervoerplannen.

Waarom?

Waar de bereikbaarheid in het gedrang komt, wordt de last op de schouders van de werknemers groter: steeds vroeger van huis vertrekken om tijdig op het werk te raken, en steeds later terug thuis. Het mobiliteitsprobleem wordt zo dus afgewenteld van werkgever op werknemers en hun gezin.

De Stichting Innovatie en Arbeid voert hier al enkele jaren statistisch onderzoek naar uit. Hieruit blijkt dat er een duidelijk negatief verband bestaat tussen de lengte van de pendeltijd en de psychosociale gezondheid van werknemers.

Dit negatief verband werd het duidelijkst vastgesteld bij psychische vermoeidheid van werknemers (werkstress), de mate waarin de werksituatie belemmerend werkt op de handlingsmogelijkheden in de thuissituatie (werk-privé-balans) en het al dan niet lang afwezig zijn op het werk (ziekteverzuim).

Met bedrijfsvervoerplannen willen we de bereikbaarheid van bedrijven verbeteren. Werkgevers én werknemers hebben er baat bij.

Wat stellen we voor?

- ▶ We pleiten er als Vlaams ABVV voor dat, naar Brussels voorbeeld, alle Vlaamse ondernemingen met meer dan 100 werknemers hun mobiliteitssituatie in kaart brengen en op basis hiervan wettelijk verplicht worden om een bedrijfsvervoerplan op te stellen.
- ▶ In het kader van het vestigingsbeleid en ter sensibilisering van de werkgevers lijkt het ons aangewezen om het idee van zogenaamde 'mobiliteitscertificaten' of een 'bereikbaarheidslabel' voor bedrijven verder te ontwikkelen, waarbij een score wordt toegekend al naargelang de bereikbaarheid van het bedrijf.

34

Bekijk de invoering van een slimme kilometerheffing, rekening houdend met financiële tussenkomst van werkgevers inzake woon-werkverkeer.

Waarom?

De congestie in Vlaanderen, en bij uitbreiding België, heeft een zware negatieve impact op onze economie en bedrijven, maar zeker ook op het welzijn van de werknemers die er aan de slag zijn. Een slimme kilometerheffing kan een antwoord bieden op deze problematiek, maar dreigt tegelijk zeer onrechtvaardig te zijn indien het systeem niet doordacht wordt vormgegeven.

Wanneer milieubelastingen de prijzen verhogen van goederen die door alle lagen van de bevolking geconsumeerd worden (voeding, mobiliteit, energie) kunnen ze minderbegoede groepen onevenredig zwaar treffen en krijgen ze dus een asociaal karakter.

Zo werd bijvoorbeeld de belasting in verkeerstelling hervormd (er werden milieukeurmerken van personenwagens gekoppeld aan de BIV) zonder rekening te houden met de draagkracht van de gezinnen.

Het is daarom van groot belang dat de vergroening van de fiscaliteit op een doordachte en sociaal rechtvaardige manier wordt doorgevoerd. Dit impliceert compensaties voor de negatieve effecten op de koopkracht van gezinnen met een laag inkomen, zonder de essentie van de milieubelasting teniet te doen.

Bovendien heeft het een enorme impact op het woon-werkverkeer van miljoenen werknemers, wat het een syndicaal thema bij uitstek maakt en waarbij sociaal overleg niet kan ontbreken.

Wat stellen we voor?

- ▶ Gezien de ongelijke impact van een dergelijke kilometerheffing op het gezinsbudget moet elk voorstel hoe dan ook worden onderworpen aan een sociaal verdelingsonderzoek en een armoedetoets. Op basis daarvan moeten vrijstellingen en sociale correcties worden ingevoerd voor de meest kwetsbare groepen, die niet in de mogelijkheid zijn om zich buiten de spits met de wagen te verplaatsen.
- ▶ Een absolute voorwaarde zal voor het Vlaams ABVV ook altijd zijn dat er een degelijk flankerend beleid wordt gevoerd en dat er voldoende alternatieven voorhanden zijn om de hogere tarieven tijdens de spits te mijden. Dit impliceert op zijn minst een verdere uitbouw van het openbaar vervoer, gefinancierd met de opbrengsten uit de kilometerheffing.
- ▶ Een groot deel van de verantwoordelijkheid van het verplaatsingsgedrag tijdens de spitsuren ligt bij de werkgever. De tussenkomst van die werkgever in het woon-werkverkeer is vandaag op nationaal niveau geregeld bij CAO19octies en slaat in de eerste plaats op openbaar vervoer. In heel wat sectoren is deze tussenkomst echter óók van toepassing op privévervoer zoals de eigen wagen. Deze tussenkomst zal dus onvermijdelijk herbekeken moeten worden en onderdeel uitmaken van het sociaal overleg over de invoering van de kilometerheffing.

35

Werk aan goede werknemersalternatieven voor de wagen.

Waarom?

Vandaag kiest nog steeds 68,5% van de werknemers in Vlaanderen voor de wagen om hun dagelijks pendeltraject af te leggen. De fiets is het tweede populairste vervoermiddel met 14,9% en dan pas volgt het openbaar vervoer met 9,2%.

Uiteraard spelen de half miljoen bedrijfs- en salarismotoren die op onze wegen rondrijden hierin een grote rol. Dit systeem bijschaven kan enkel via een doorgedreven sociaal overleg, zodat een verarming van werknemers die er nu recht op hebben kan vermeden worden.

Dit neemt niet weg dat we ook nu al kunnen inzetten op een meer duurzame modale verdeling, waarbij alternatieven voor de (bedrijfs)wagen ook effectief aantrekkelijk worden voor werknemers.

Wat stellen we voor?

▶ **3e betaler systeem De Lijn**

Specifiek voor het woon-werkverkeer van werknemers die gebruik maken van de diensten van De Lijn, pleiten het Vlaams ABVV er voor dat er op Vlaams niveau een derdebetalersregeling wordt uitgewerkt, naar analogie met de 80-20 regeling die op federaal niveau met de NMBS werd uitgewerkt.

▶ **Fietsvergoeding**

Slechts in een aantal sectoren is het belonen van werknemers met een fietsvergoeding wettelijk verplicht. Bovendien staat het de werkgever vrij om het bedrag jaarlijks te indexeren. We pleiten er als Vlaams ABVV dan ook voor dat de fietsvergoeding via een in de Nationale Arbeidsraad afgesloten cao in alle sectoren wordt ingevoerd, en dat het bedrag jaarlijks wordt geïndexeerd.

▶ **Telewerken**

Naast de voor de hand liggende positieve effecten voor werknemers op het gebied van de combinatie arbeid en gezin, levert telewerken ook een belangrijke bijdrage aan een duurzaam woon-werkverkeer. Daarom pleit het Vlaams ABVV voor een verdere uitbreiding van de mogelijkheden voor telewerk. Hiervoor dient in de eerste plaats op federaal niveau het regelgevend kader tegen het licht gehouden te worden, en waar nodig verbeterd.

▶ **Mobiliteitsbudget**

Vergroot de keuzevrijheid van de werknemers in hun verplaatsing naar het werk, en ondersteun hen in hun keuze voor duurzame vervoersmodi zoals het openbaar vervoer of de fiets. Dit mag echter niet ten koste gaan van de financiering van de sociale zekerheid. Gebruik daarom het model zoals uitgetekend door de sociale partners in de CRB, waarbij kan gekozen worden voor een kleinere bedrijfswagen, duurzame vervoersmodi en waar vooral het resterende budget wordt beschouwd (en belast) als brutoloon.

36

Zet in op een duidelijke multimodale strategie in de logistieke sector en voer hiertoe een sturend beleid gericht op de economische poorten (zee- en luchthaven).

Waarom?

Onze economische poorten, zoals de havens en luchthavens, zijn de motoren van onze economische en maatschappelijke welvaart.

Als Vlaanderen zich internationaal wil profileren als een logistieke topregio, is het absoluut noodzakelijk dat onze economische poorten goed bereikbaar zijn en het goederenvervoer een vlotte doorstroming kent (de zogenaamde 'hinterlandconnectiviteit').

Wat stellen we voor?

- ▶ Investeer in een goede en multimodale transportinfrastructuur die voldoende capaciteit voorziet om de groei van de economische poorten logistiek mogelijk te maken.
- ▶ Zet daarnaast fors in op het bereiken van een meer multimodale verdeling in het goederenvervoer, waarbij het aandeel via de binnenvaart wordt opgetrokken en vooral veel meer wordt ingezet op het transport van goederen via het spoor.
- ▶ Evalueer na twee jaar de bestaande kilometerheffing voor vrachtvervoer. Meet daarbij de sociaaleconomische impact, evenals de impact op het mobiliteitssysteem. Onderzoek daarnaast hoe deze kilometerheffing zich zal verhouden ten opzichte van een mogelijke slimme kilometerheffing voor personenvervoer.

37

Maak van digitale inclusie een topprioriteit door opleiding, een inclusieve aanpak en een gebruiksvriendelijk aanbod. Maak van goedkope internettoegang een recht.

Waarom?

Digitale inclusie wordt één van de grote uitdagingen van de toekomst. Digitale vaardigheden worden cruciaal om ten volle te kunnen participeren aan de samenleving. Bovendien gaat de overheid zich steeds meer digitaal organiseren, wat ervoor zorgt dat digitale vaardigheden bepalend worden voor de toegang tot sociale rechten. Maar net zo goed kan digitalisering de toegang tot rechten vergemakkelijken, bv. door systemen van automatische toekenning.

Wat stellen we voor?

- ▶ Als de overheid steeds meer zaken alleen online wil regelen, zal ze ook werk moeten maken van online instrumenten die voor iedereen - ongeacht of die nu professor, verpleger, poetsvrouw of vrachtwagenchauffeur is - gebruiksvriendelijk en toegankelijk zijn. Men zal flink moeten gaan investeren in die gebruiksvriendelijkheid.
- ▶ Toegang tot een degelijke internetverbinding is een basisbehoefte. Een breed toegankelijk sociaal tarief voor internet kan voor een groot aantal gezinnen de drempel verlagen. Verlaag daarnaast de BTW op internet naar 6%.
- ▶ Naast voldoende aandacht voor digitale vaardigheden in onderwijs en opleiding is ook de toegankelijkheid erg belangrijk. Collectieve voorzieningen zoals voldoende openbare hotspots en computerfaciliteiten kunnen deze toegankelijkheid mee garanderen.
- ▶ Er zal nood zijn aan afstemming tussen de verschillende beleidsniveaus zodat digitalisering niet leidt tot een ingewikkelde wirwar van naast elkaar staande systemen voor elk bevoegdheidsniveau in ons land.
- ▶ Te vaak wordt digitalisering van overheidsdiensten doorgevoerd als excuus voor besparingen. Dat zorgt niet voor een verbetering voor de burger. Het uiteindelijke doel van digitalisering moet altijd zijn dat de dienstverlening beter en efficiënter verloopt en dat de toegang tot sociale rechten voor de burger beter wordt.

38

Neem de strijd tegen armoede ernstig en bestrijd ongelijkheid.

Waarom?

In 2017 is in België het totale netto-inkomen dat verworven wordt door de rijkste 20% van de bevolking bijna 4 maal groter dan dat van de armste 20%. En als we dan specifiek naar het vermogen van onze landgenoten gaan kijken, berekende het Centrum voor Sociaal Beleid dat de 10% rijksten maar liefst 44,23% van het totale vermogen bezit. 50% van de Belgische gezinnen bezit amper 10% van het totale vermogen en de 25% armste gezinnen bezitten slechts 0,6% van het totale Belgische gezinsvermogen.

Dankzij onze sterke sociale zekerheid, onze hoge syndicalisatiegraad en de rol van de overheid als regulator en organisator van maatschappelijke dienstverlening scoort ons land in vergelijking met andere landen nog goed als het gaat om ongelijkheid. Maar er is nog altijd werk aan de winkel.

Wanneer we even inzoomen en de effecten van ongelijkheid op verschillende groepen in de samenleving bekijken, springt in het oog dat vooral kortgeschoolden (dit zijn mensen zonder diploma hoger secundair onderwijs) in grote mate de negatieve effecten voelen. Het armoederisico voor kortgeschoolden is niet alleen erg hoog in ons land, maar ook het verschil met de hoger opgeleide groepen is heel groot. Als we vergelijken met onze buurlanden, doen we het duidelijk niet zo goed. De financieel-economische crisis heeft bovendien een veel grotere negatieve invloed gehad op de situatie van kortgeschoolden dan dat voor midden- of hooggeschoolde groepen het geval was. Ook eenoudergezinnen zijn één van de grootste risicogroepen voor armoede.

De 11de Armoedebaarometer van Decenniumdoelen maakt de situatie duidelijk. De armoedecijfers dalen licht in Vlaanderen (9,8%), maar het armoederisico stijgt. Steeds meer mensen balanceren op de rand. Het aantal mensen dat achter staat met het betalen van rekeningen neemt toe. De kinderarmoede stijgt zorgwekkend, jaar na jaar. Bijna 14% van de jonge kinderen worden geboren in een gezin in armoede.

1 op 2 mensen zonder werk in België leeft in armoede. Wie zonder werk valt en moet leven van een werkloosheidsvergoeding verdwijnt in de armoede. Voor Vlaanderen zijn deze cijfers even weinig rooskleurig. 54% van de gezinnen met een lage werkintensiteit heeft een subjectief armoederisico, sinds 2015 blijft dit cijfer stijgen.

Het aantal mensen dat beroep doet op de voedselbanken is gestegen tot bijna 160.000. Zelfs van wie werkt heeft 5% een armoederisico. Dat zijn ongeveer 230.000 mensen.

Wat stellen we voor?

De hefboomen voor meer inkomensgelijkheid liggen in grote mate bij het federale niveau via de sociale zekerheid. Het optrekken van de sociale uitkeringen en het welvaartsvast maken is alvast een cruciale strategie. Concreet betekent dat:

- ▶ Alle sociale uitkeringen optrekken tot 10% boven de (geactualiseerde) armoedegrens. De bestaansminima en het leefloon (buiten SZ) moeten opgetrokken worden tot de armoedegrens. Dit is een fundamentele pijler in de strijd tegen armoede.
- ▶ Het garanderen van de welvaartsenveloppe aan 100%.
- ▶ Het verbeteren van het berekeningspercentage van de sociale uitkeringen richting 75% van het gemiddeld verdiende loon.

38

- ▶ De individualisering van de uitkeringen progressief doorvoeren, te beginnen met het afstemmen van het statuut van samenwonende op dat van de alleenstaande.
- ▶ Bestrijd de precarisering van arbeid en stop met het promoten van slechte statuten zoals het bijklussen, flexijobs of atypische contracten in de platformeconomie (zie ook fiche 30).
- ▶ Voer een beleid dat inkomen garandeert en maak dat werken een garantie is tegen armoede (zie ook fiche 18).

Daarnaast moet ook Vlaanderen de traditionele hefboomen die het in handen heeft optimaal inzetten. Het wegwerken van ongelijkheid moet een speerpunt worden in de Vlaamse bevoegdheden. Vlaanderen heeft zelf een aantal cruciale bevoegdheden in handen om werk te maken van de transitie naar een meer gelijke samenleving: huisvesting, arbeidsmarktbeleid, onderwijs en gezins- en welzijnsbeleid. Op al die terreinen moet er in de komende jaren werk gemaakt worden van een focus op het beperken van de ongelijkheid.

- ▶ In onze huidige woonfiscaliteit wordt voornamelijk het hebben van een eigen woning gestimuleerd. Dat is op zich een goede zaak, maar de vaststelling is wel dat wie huurt des te zwakker staat op tal van vlakken. Te veel private huurders hebben na betaling van de woonkosten bijna geen geld meer over voor andere basisbehoeften, wat hen nog kwetsbaarder maakt. Er zijn te weinig sociale woningen en er heerst een wooncrisis onderaan de markt.
- ▶ Op de arbeidsmarkt van morgen dreigt er een steeds sterkere tweedeling tussen hooggeschoolde en kortgeschoolde profielen. De jobs voor de middengroep verdwijnen gestaag. Met het arbeidsmarktbeleid en de begeleiding en opleiding voor werklozen heeft Vlaanderen een belangrijke hefboom in handen.
- ▶ Ons onderwijs is een ongelooflijk belangrijk instrument om ongelijkheid te bestrijden. Het onderwijs bepaalt niet alleen in sterke mate de latere kansen op de arbeidsmarkt maar ook hoe mensen in de samenleving mee kunnen en blijven kunnen (levenslang leren). Ons land is internationaal gekend voor de kwaliteit van het onderwijs, maar ook voor de mate waarin het de ongelijkheid reproduceert.
- ▶ De gezondheidsongelijkheid is een probleem in ons land. Om de gezondheidsongelijkheid te kunnen wegwerken moet eerst en vooral de inkomensongelijkheid worden aangepakt. Daarnaast zijn er nog heel wat groepen die te weinig toegang hebben tot de nodige zorg.

39

Maak geen eerste en tweederangsburgers, maar maak van vluchtelingen de werknemers van morgen die mee instaan voor een solidaire maatschappij en de financiering van onze pensioenen.

Waarom?

Migratie in het algemeen en de instroom van vluchtelingen in het bijzonder is één van de grote uitdagingen op Europees, nationaal en Vlaams niveau. Hoe dan ook is een Europese aanpak daarbij cruciaal (bv. regionale opvang, verdeling migratiestromen...). Maar ook de andere beleidsniveaus hebben daarbij een duidelijke opdracht.

De discussie over migratie en vluchtelingen is zeer beladen. Er worden veel leugens en halve waarheden rondverteld. Ook over de omvang van de migratiestromen en de impact daarvan, is er veel bewust verkeerde informatie in omloop.

Dat samenlevingsproblemen aandacht verdienen en aangepakt moeten worden is evident. De globale impact van migratie is echter duidelijk potentieel erg positief. De OESO stelt een positieve impact van migratie vast op de arbeidsmarkt, de publieke financiën en de economische groei. Onderzoek in België wijst eveneens op een positieve impact. Hoewel migranten zich meestal in een slechtere sociaaleconomische positie bevinden en de werkloosheidscijfers hoog zijn, is de algemene nettobijdrage positief. Net als in de meeste andere landen brengt migratie België meer op dan het kost. Onderzoek wijst op een positieve impact schommelend tussen de 0,5 en 0,75% van het BBP.

Het IMF becijferde de totale fiscale kost van het vluchtelingenvraagstuk in 2015 in verschillende Europese landen. In België gaat het om 0.09% van het BNP. Volgens het IMF brengen vluchtelingen op korte termijn een gematigde economische groei met zich mee.

Uiteraard vraagt hun integratie op de arbeidsmarkt en in de samenleving wel tijd en inspanningen. In ons land vallen de opvang en beoordeling van de asielaanvragen onder de federale bevoegdheden. Na de crisisopvang op korte termijn volgt de integratie van de nieuwkomers in de samenleving. Deze integratie is Vlaamse bevoegdheid en vergt een langeretermijnperspectief voor de beleidsdomeinen werk, wonen, welzijn en onderwijs. Vluchtelingen zijn een extra kwetsbare groep van migranten: voor hun integratie is er nood aan duidelijke doelgericht, gecoördineerde beleidsantwoorden.

Heel vaak is er bijvoorbeeld sprake van een traumaproblematiek, is er een zwakke band met het gastland, hebben ze werkervaring en kwalificaties opgedaan in een andere arbeidsmarktcontext, hebben mensen geen documenten om scholing of competenties aan te tonen...

We leven in een superdiverse samenleving. De instroom van mensen die oorlogsgebieden ontvluchten versterkt deze trend nog. Het vraagt dringend om een weloverwogen migratie- en integratiebeleid dat zowel op korte termijn (crisisopvang) als op de langere termijn (integratie) inzet. Heel wat van deze nieuwkomers zullen in Vlaanderen blijven. Wat de impact zal zijn op elk van de betrokken beleidsdomein is nog moeilijk in te schatten. Eén ding is alvast duidelijk: Vlaanderen is allesbehalve voldoende voorbereid om deze kwetsbare mensen goed op te vangen en een plaats in de samenleving te geven. Binnen de eigen bevoegdheden en in samenspraak met de andere beleidsniveaus is er te weinig sprake van een gecoördineerde aanpak.

Op economisch vlak bestaat de misvatting dat vluchtelingen een bedreiging vormen voor onze sociale zekerheid. Het antwoord daarop zijn dan voorstellen om rechten in te perken. Het voorbeeld van de gezondheidszorg toont dat dit niet het juiste antwoord is. Het argument dat

39

strenge procedures voor medische zorgen van mensen zonder papieren noodzakelijk zijn om de kosten in te perken is makkelijk te weerleggen. Het budget voor dringende medische hulp bedraagt slechts 40 miljoen euro of 0,18% van het totale RIZIV-budget van 22 miljard.

Meer nog, de grote bedreiging situeert zich net daar waar sociale grondrechten niet gegarandeerd zijn. Bijvoorbeeld op het vlak van arbeidsrechten. Het zijn de praktijken van sociale dumping die de echte bedreiging vormen voor werknemers in ons land, en ze zijn tegelijk ook negatief voor wie naar hier komt. De preciaire arbeidssituatie zorgt ervoor dat mensen zonder papieren diep onder de armoedegrens leven.

Wat stellen we voor?

Tegenover het toekomstbeeld van een samenleving waarin je alleen vooruit kan gaan ten koste van iemand anders, plaatsen wij een toekomstbeeld waarin we erkennen dat er gemeenschappelijke problemen zijn die we alleen samen kunnen aanpakken. We moeten zoeken naar oplossingen die iedereen collectief vooruit helpen.

Mensen zijn meer dan hun nationaliteit, leeftijd of overtuiging. Mensen delen veel belangen en problemen en ze hebben ook een gemeenschappelijke identiteit, bijvoorbeeld als werknemer.

We verwerpen het installeren van systemen van eerste- en tweederangsburgers. We gaan voor het ideaal dat de vluchtelingen van vandaag de werknemers van morgen zijn die mee de pensioenen betalen van de werknemers van vandaag. Dat betekent dat we ook hun belangen moeten verdedigen.

Om hiertoe te komen zijn er inspanningen nodig:

- ▶ Zet in op een solidair migratiebeleid met respect voor mensenrechten en met de focus op integratie.
- ▶ Zet in op werknemerschap voor nieuwkomers, net zoals je dat ook zou moeten doen voor schoolverlaters (zie fiche 40 werknemerschap). Zo zijn zij beter op de hoogte van hun rechten en plichten.
- ▶ Tegelijkertijd moeten we inzetten op maatregelen voor jobcreatie en ons verzetten tegen sociale dumping, zodat deze integratie geen jobs verloren doet gaan. Een belangrijk onderdeel van sociale dumping treft de groep van mensen zonder papieren die illegaal moeten werken en slachtoffer zijn van verregaande uitbuiting. Zij vallen buiten alle regels en blijven veel te veel onder de radar.
- ▶ Een efficiënte strijd tegen sociale dumping via een aanpassing van de wetgeving en het wegwerken van de lacunes in de reglementering; de oprichting van een volwaardige Europese sociale inspectie; werk maken van sociaal rechtvaardige overheidsopdrachten. De strijd tegen sociale dumping moet een absolute prioriteit worden op Europees niveau.

40

Neem werknemerschap op in de eindtermen en voorzie een vak sociale zekerheid in het onderwijs.

Waarom?

Vandaag worden jongeren op school onvoldoende voorbereid op het reilen en zeilen van de arbeidsmarkt. Daardoor komen ze - nadat ze de school verlaten hebben, als stagiair of als jobstudent werken - vaker in een slechte positie terecht of krijgen ze met misbruiken te maken. Bovendien komen ze ook terecht in een snel veranderende arbeidsmarkt waarin niet alleen wat ze moeten kunnen evolueert, maar ook de verschillende vormen van werk die er zijn en de mate waarin die bescherming bieden. De gevolgen van de keuzes die je maakt aan het begin van je loopbaan kan je jarenlang meeslepen.

Daarom moeten jongeren goed geïnformeerd de arbeidsmarkt kunnen betreden: weten wat hun rechten en plichten als werknemer zijn, hoe ze een goede job kunnen vinden, wat er in een contract moet staan, hoe ze een loonbrief moeten lezen, hun belastingbrief moeten invullen, wat de VDAB, een vakbond of een mutualiteit is...

Werknemerschap houdt in dat men zichzelf kan positioneren op de arbeidsmarkt en loopbaancompetenties ontwikkelt, dat men zijn rechten en plichten kent, goede arbeidsattitudes kan ontplooiën, zich inschrijft in levenslang leren en zijn/haar vakmanschap onderhoudt door innovatiegerichtheid, creativiteit en verantwoordelijkheid als competenties te ontwikkelen.

Werknemerschap betekent echter ook een plus voor onze samenleving. Goed geïnformeerde burgers weten waarvoor ze sociale bijdragen betalen en kunnen het belang van sociale bescherming goed inschatten, zonder dat ze dit eerst aan den lijve moeten ondervinden. Dat verhoogt het draagvlak voor solidariteit.

Wat stellen we voor?

- ▶ Sociale zekerheid moet een verplichte module worden van het vak werknemerschap. Elke leerling dient in het onderwijs geïnformeerd te worden over 'werknemer zijn' en de daarbij horende rechten en plichten, 'het reilen en zeilen van de arbeidsmarkt' en het belang van levenslang leren.
- ▶ Een vervaging van de grens tussen onderwijs en arbeidsmarkt door systemen als duaal leren moet het goede van beide werelden combineren. Daarom pleiten we ook voor een gelijke rechtenopbouw als werknemers in deze onderwijsvormen, een waardige vergoeding en het waarborgen van leermogelijkheden onder kwalitatieve begeleiding.

41

Vervang het primaat van de politiek door een beleid dat het middenveld opnieuw betreft.

Waarom?

De afgelopen legislatuur werd de rol van het middenveld bij het ontwikkelen van het beleid sterk onder druk gezet. De geloofwaardigheid van middenveldorganisaties werd openlijk aangevallen door regeringsleden en -partijen. Er werd ook een aanval ingezet op hun structuren en subsidies.

In zowat elk beleidsdomein was de introductie van onafhankelijke bestuurders een excuus om de plaats van het middenveld te herdefiniëren. Economische spelers en rechtse academici werden voorgesteld als neutraal, belangengroepen en organisaties met een sociaal doel als partijdig.

Armoedeverenigingen werden weggezet als subsidieslurpers, wier stem niet telt in het debat wegens te politiek. De sociale partners werden gewipt uit het bestuur van De Lijn, alsof het woonwerkverkeer daar geen vertegenwoordiging behoeft. Het integratiedecreet werd hertekend zodat het Minderhedenforum een stuk van zijn autonomie verliest. Bij de hervorming van de strategische adviesraden over mobiliteit werden er vragen gesteld bij de vertegenwoordiging van organisaties als Natuurpunt en de milieubeweging.

De rode draad: het middenveld was de afgelopen legislatuur niet langer een vooraanstaande partner, betrokken bij het maken van het beleid, maar werd in een rol geduwd van louter uitvoerder van wat de politiek beslist. Dat zorgt voor een sterke verschraving van het politiek beslissingsproces en voor een minder democratisch gehalte ervan.

Wat stellen we voor?

- ▶ Herstel de plaats van het middenveld als maatschappijkritische stem voor het beleid en maak hun functioneren in die rol mogelijk door hen blijvend te betrekken via adviesraden en overlegfora. Neem initiatieven om zo tot een breder gedragen beleid te komen. Voorzie ook voldoende financiering om het behoud van een sterk middenveld te bevorderen. Vanuit die positie leveren middenveldorganisaties een bijdrage aan het fundamentele publieke debat over hoe we onze samenleving sociaal en rechtvaardig blijvend vormgeven.
- ▶ Overheden doen er dus goed aan het middenveld als een hefboom te zien voor sociaal en politiek kapitaal. Daarom is het van belang voor ons dat dit maatschappelijke middenveld haar unieke plaats behoudt in het midden tussen de drievuldigheid van 'Staat', 'Markt' en 'Individu'.

42

Respecteer het sociaal overleg op Vlaams niveau, faciliteer onderhandelingen over tweejaarlijkse werkgelegenheidsakkoorden en voer deze ook uit.

Waarom?

We hebben in Vlaanderen reeds een vrij goed uitgebouwde overlegstructuur via de SERV, het VESOC-overleg en de andere strategische adviesraden en beheerscomités waarin de sociale partners vertegenwoordigd zijn.

De afgelopen legislatuur hebben we echter moeten vaststellen dat de regering ten aanzien van het sociaal overleg meer en meer het primaat van de politiek naar voor heeft geschoven. Concreet betekent dat dat afspraken en akkoorden onder de sociale partners in vraag worden gesteld, worden tegengewerkt of maar zeer selectief worden uitgevoerd. Dat geldt zowel voor akkoorden die de sociale partners op eigen initiatief hebben ontwikkeld, zoals het Loopbaanpact of het Vormingspact, maar ook voor kleinere adviezen over concrete maatregelen.

Tegelijk werden sociale partners minder vaak en pas later betrokken bij strategische denkoefeningen en beleidsmaatregelen, waardoor deze abstracte oefeningen dreigen te worden van administraties, zonder draagvlak op het terrein. De grote transitiearena's en de Visie 2050 zijn daarbij een voorbeeld. De regering is er niet in geslaagd om echte tripartiet gedragen visie uit te werken op belangrijke maatschappelijke thema's zoals het Energiepact of de digitalisering. Het formele VESOC is deze legislatuur nauwelijks bijeengekomen.

Tegelijk hebben we de afgelopen jaren ook een aanval gezien op de vertegenwoordiging van sociale partners in uitvoerende beheersorganen, zoals De Lijn.

Wat stellen we voor?

- ▶ Herstel de traditie van tweejaarlijkse werkgelegenheidsakkoorden op Vlaams niveau. Deze zijn complementair aan de interprofessionele akkoorden op federaal niveau. De onderhandelingen daarover moeten eerst gebeuren onder de sociale partners in de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en vervolgens versterkt worden via afspraken met de Vlaamse overheid in het Vlaams Economisch en Sociaal Overleg Comité (VESOC).
- ▶ Bouw de nieuwe overlegstructuren met de sociale partners, die naar aanleiding van de bevoegdheidsoverdrachten in de zesde staatshervorming werden uitgetekend, verder uit. Betrek deze maximaal en voor echt tripartiet overleg.
- ▶ Respecteer akkoorden tussen sociale partners en voer deze ook uit, met respect voor de gevonden evenwichten.
- ▶ Hol de rol van sociale partners in uitvoerende beheersorganen en instellingen niet verder uit, maar betrek hen om tot een meer democratisch en goed bestuur te komen op de lange termijn.

43

Voer opnieuw een faciliterende structuur in voor subregionaal sociaal overleg.

Waarom?

De Vlaamse regering heeft een hervorming doorgevoerd van het sociaaleconomisch streekoverleg. Dat streekoverleg vormde tot voor kort een belangrijk onderdeel van het sociaal overleg in Vlaanderen. Via sub-regionale structuren (de SERR's en RESOC's) werd het lokaal overleg tussen sociale partners onderling en met de lokale overheden (steden, gemeenten en provincies) georganiseerd. In die fora kon worden overlegd over het streekbeleid en over de lokale arbeidsmarkt. Er werden streekpacten opgemaakt (o.a. rond economische ontwikkeling en bedrijventerreinen) en er werd advies gegeven over Vlaamse tewerkstellingsmaatregelen (zoals de PWA, lokale diensteneconomie en buurtdiensten, sociale economie, de VDAB dienstverlening...).

De sociale partners hebben steeds het belang onderstreept van een goed functionerend sociaaleconomisch streekoverleg. Het mobiliseert naast de betrokken besturen, heel wat vertegenwoordigers uit het sociaaleconomisch middenveld. De levende krachten van de verschillende streken in Vlaanderen erkennen dat het bi- en tripartiete streekoverleg heel wat potentieel biedt. Dit geldt zowel in de bijdrage voor het sociaaleconomisch beleid op de drie bestuurlijke niveaus, voor de sociaaleconomische ontwikkeling alsook voor het bereiken van een consensus over belangrijke streekdossiers.

Als een onderdeel van de "interne staatshervorming" heeft de Vlaamse regering echter deze lokale overlegstructuren afgebouwd. Ze werden vervangen door losse regionale projecten met variërende samenstelling, en werden ontdaan van hun formele adviesopdrachten. Daardoor is er ondertussen een lappendeken ontstaan aan regionale initiatieven die soms goed en soms minder goed werken. Dat de uniformiteit in structuur en samenstelling werd losgelaten en het feit dat er niet langer een volledige gebiedsdekking is, maakt dat de slagkracht van dit lokaal overleg flink is ingeperkt. Het verdwijnen van een duidelijk omschreven, onbetwiste en erkende rol voor vakbonden en werkgeversorganisaties inzake het streekbeleid betekent dan ook een verarming van de democratische controle op en de gedragenheid van het beleid op lokaal niveau.

Wat stellen we voor?

Geef de sociale partners opnieuw een prominente rol op het vlak van streekbeleid en lokaal werkgelegenheidsbeleid. We ijveren voor sterke sub-regionale economische overlegstructuren - met lokale besturen, werknemers- en werkgeversorganisaties en relevante regionale spelers - met de nadruk op arbeidsmarktbeleid, duurzame economische ontwikkeling, energie, ruimtelijke ordening, mobiliteit, onderwijs en opleiding.

44

De elektriciteitsfactuur mag geen belastingbrief zijn. Herdenk de financiering voor hernieuwbare energie en voer een publiek debat over wie wat moet betalen.

Waarom?

Veel kosten van het energiebeleid komen niet uit de algemene middelen (begroting) maar worden doorgerekend in de energiefactuur. Dat is vooral het geval voor de steun aan hernieuwbare energie en voor de kosten van het energiebesparingsbeleid. Ze komen terecht in de elektriciteitsfactuur, en niet of veel minder in die van respectievelijk olie of gas.

Wat stellen we voor?

- ▶ We vragen een onderbouwd breed maatschappelijk en sociaal overleg over een rechtvaardige verdeling van alle kosten die via de energiefactuur aangerekend worden.
- ▶ Een internationaal, Europees en Belgisch beleid is noodzakelijk om te komen tot een rechtvaardige verdeling van de kost van de energietransitie. Dat houdt o.a. in dat alle bedrijven (waaronder bedrijven uit de energiesector) die een belangrijk negatief effect voor het klimaat veroorzaken een prijs betalen voor de broeikasgassen die ze uitstoten. Dat zal o.a. voor gevolg hebben dat hernieuwbare energie geen of minder steun nodig heeft om rendabel te zijn.

45

Laat ook de "Dirty thirty" een eerlijke bijdrage leveren.

Waarom?

Een belangrijk onderdeel van de klimaatneutrale economie en samenleving is een koolstofvrij, veilig en duurzaam energiesysteem. De kosten voor steun aan hernieuwbare energie worden nu voor het overgrote deel doorgerekend in de elektriciteitsfactuur. Dat is geen goed idee, want hernieuwbare energiebronnen wekken meestal energie op onder de vorm van elektriciteit. De 'gewenste' hernieuwbare elektriciteit betaalt dus mee de rekening, terwijl de 'ongewenste' fossiele bronnen (gas, olie) niet bijdragen. De omslag richting klimaatneutrale economie (die bovendien deels elektrificatie inhoudt) wordt hierdoor tegengewerkt terwijl ze hoogdringend is.

De kosten komen bovendien in belangrijke mate terecht in de factuur van de laagspanningsklanten (burgers en kleine bedrijven) terwijl de grote energiegebruikers in belangrijke mate vrijgesteld worden. Doorrekening in de elektriciteitsfactuur gebeurt op vier manieren:

- ▶ Via het systeem 'groenestroomcertificaten': In principe betalen verbruikers in functie van hun verbruik, maar hoe meer stroom een afnemer verbruikt, hoe minder hij betaalt per eenheid verbruik (degressiviteit).
- ▶ Via de distributiekosten: De 30 bedrijven met aansluitingen op het federale hoogspanningsnet - de "dirty thirty" - betalen niet mee voor verbruik via die aansluitingen. Laagspanningsklanten betalen veel meer dan middenspanningsklanten per eenheid verbruik.
- ▶ Via de bijdrage energiefonds (vroeger Turteltaks): Onder het oude systeem was er een zeer ongelijke verdeling. Maar sinds de hervorming is de bijdrage laag en minder ongelijk.
- ▶ Via de federale bijdrage: Ook hier betalen verbruikers in principe in functie van hun verbruik, maar opnieuw geldt dat hoe meer stroom een afnemer verbruikt, hoe minder hij betaalt per eenheid verbruik.

Wat stellen we voor?

Een internationaal, Europees en Belgisch beleid is noodzakelijk om te komen tot een rechtvaardige verdeling van de kost van de energietransitie. Dat houdt o.a. in dat alle bedrijven die een belangrijk negatief effect voor het klimaat veroorzaken een prijs betalen voor de broeikasgassen die ze uitstoten.

Zolang deze afspraken niet sluitend zijn, moet gezocht worden naar maatregelen om oneerlijke concurrentie - bv. van buiten de EU - te vermijden. Dat kan bv. door een belasting te heffen op de broeikasgasinhoud van producten die ingevoerd worden uit landen van buiten Europa die geen gelijkwaardig klimaatbeleid of koolstofprijs hebben.

46 Denk na over het invoeren van een CO₂ taks.

Waarom?

Een belangrijk onderdeel van de klimaatneutrale economie en samenleving is een koolstofvrij, veilig en duurzaam energiesysteem. Het kan niet dat de kosten voor steun aan hernieuwbare energie - zoals nu - voor het overgrote deel doorgerekend worden in de elektriciteitsfactuur, maar niet in die van gas of olie.

Wat stellen we voor?

- ▶ De overheid beëindigt stap voor stap elke vorm van beleid, steun of belastingen die het gebruik van fossiele brandstoffen bevoordeelt.
- ▶ De afgeschafte Turteltaks moet vervangen worden door een sociaal gecorrigeerde heffing op het gebruik van fossiele brandstoffen (koolstofprijs/CO₂-heffing). Deze heffing dient gepaard te gaan met begeleidende maatregelen voor de huishoudens en voor (bepaalde) economische sectoren. De maatregel mag bv. niet leiden tot concurrentieverstoring in de transportsector. Vooral in Europees perspectief dient erover gewaakt dat concurrentievervalsende ingrepen het risico van sociale dumping niet vergroten.

Economische activiteiten die al vallen onder het Europees Emissiehandelssysteem voor broeikasgassen kunnen vrijgesteld worden van de heffing, op voorwaarde dat daarvoor een voldoende hoge koolstofprijs geldt. De opbrengst van de heffing gaat naar de financiering van het klimaatbeleid: namelijk naar de energierenovatie van woningen, het betalen van de steun aan hernieuwbare energie, het sociaal energiebeleid en klimaatneutrale (collectieve) vervoerssystemen.

47

Democratiseer de toegang tot energiebesparing en voorzie renteloze leningen.

Waarom?

Werk maken van energiebesparing verdient een hoge prioriteit. Het is een belangrijk spoor voor het realiseren van een klimaatneutrale economie/samenleving. De goedkoopste energie is de energie die niet gebruikt wordt. Efficiënt omgaan met energie kan ook heel wat jobs opleveren.

Wat stellen we voor?

Energieleveranciers halen tot nu toe hun inkomsten uit de productie en de levering van energie. Daar valt steeds minder geld mee te verdienen. Sinds enkele jaren bieden ze daarom allerlei energiediensten aan (bv. slimme thermostaten). Dat is positief, op voorwaarde dat de overheden erop toezien dat die nieuwe manieren om geld te verdienen leiden tot een aanzienlijke energiebesparing, meer hernieuwbare energie, een daling van de energiefactuur en het behoud van het comfort voor de klanten.

Een toekomstgerichte overheid zorgt ervoor dat iedereen de mogelijkheid heeft om te beschikken over degelijke, energiezuinige toestellen (bv. koelkasten, televisies, Ledverlichting). Ze moeten dus voor iedereen betaalbaar zijn. Tegelijk zorgt de overheid ervoor dat deze toestellen ook 'circulair' worden, wat wil zeggen dat ze langer meegaan en gemakkelijk te herstellen zijn.

De Europese, federale en regionale overheden moeten zoeken naar de beste manieren om dat doel te bereiken. Dat kan bijvoorbeeld door hoge kwaliteitseisen (productnormen), langere wettelijke termijnen productgaranties voor consumenten, betrouwbare en eenvoudige kwaliteitsbeoordelingen (keurmerken), deelsystemen, het opzetten van specifieke programma's voor minderbegoeden, het ondersteunen van groepsaankopen (bv. Samen Sterker), belastingen en/of subsidies, ondersteuning van gerichte innovatie, enz.

Het streven naar betaalbare en kwalitatieve gebouwen moet hand in hand gaan met het streven naar klimaatneutrale gebouwen. Op het vlak van gebouwenverwarming kan de overheid bv. nagaan hoe ze mensen kan laten overschakelen van fossiele verwarming en van traditionele elektrische verwarming/koeling naar meer energiezuinige en koolstofarme alternatieven zoals warmtepompen en warmtenetten. Dat kan ook de energierekening fors doen dalen.

De overheid moet onderzoeken hoe grondige renovatie en (waar nuttig) hernieuwbouw het best financieel ondersteund kunnen worden. Voordelige leningen om dergelijke investeringen te financieren zijn in elk geval een instrument. Minderbegoede groepen moeten renteloze leningen kunnen krijgen. Ook een derde betalersysteem kan een oplossing bieden.

Ook niet-financiële steun is belangrijk. Het gaat o.a. over:

- ▶ Systemen om kandidaat-kopers en huurders goed te informeren over het energieverbruik van de woning die ze op het oog hebben (cfr. de woningpas).
- ▶ Systemen om (ver)bouwers te helpen met alles wat komt kijken bij een verbouwing ("ontzorging"), bijvoorbeeld een loket waar ze met al hun vragen terecht kunnen en waar ze begeleiding kunnen krijgen bij de planning en uitvoering van (energie) renovatiewerken.
- ▶ Aandacht voor collectieve (bv. wijkgerichte) projecten.
- ▶ Het aanmoedigen van groepsaankopen voor bouwmaterialen en energiezuinige (verwarmings-) toestellen gekoppeld aan "ontzorging", bijvoorbeeld hulp bij het aanvragen van premies.

48

Zorg aanvullend aan een federaal vermogenskadaster, ook voor een doorlichting en debat over hoe Vlaamse fiscale bevoegdheden kunnen bijdragen tot eerlijkere belastingen.

Waarom?

Het fiscale beleid van de Vlaamse regering is de afgelopen jaren te hard gericht op het toekennen van lastenverlagingen (compensatie taks shift, erfenisrechten, registratierechten...) doorgaans op een ad hoc basis doorgevoerd en zonder dat er sprake was van een integrale visie op het fiscaal beleid.

Wat we wél regelmatig zien terugkeren is de zogenaamde 'budgetneutraliteit'. Gaat het nu om een hervorming van de erfenisbelasting of de toekomstige invoering van een wegehheffing: budgetneutraliteit vanuit de overheid is steeds het ideologische leidmotief.

Dit snijdt natuurlijk langs twee kanten: de hervorming mag geen bijkomende kost betekenen voor de overheid, maar ze mag vooral ook niets opbrengen. In de praktijk werkt dit echter zeer verlamdend, en geldt het vaak als motief om in wezen geen grondige fiscale hervormingen door te voeren die bijvoorbeeld gedrag sturen in een maatschappelijk meer wenselijke richting of nieuwe inkomsten genereren.

We verwachten dan ook van de volgende Vlaamse regering dat ze werk maakt van een integrale visie op de Vlaamse fiscaliteit gebaseerd op de verschillende functies van belastingen. Deze zijn de financiering van openbare diensten, herverdeling van inkomen en ingrijpen bij marktfalen.

Wat stellen we voor?

- ▶ De vertrekbasis voor elk maatschappelijk debat en de daaruit voortspruitende visie op rechtvaardige fiscaliteit is natuurlijk degelijk cijfermateriaal. Daarom pleiten we er op alle niveaus voor om eindelijk werk te maken van een echt vermogenskadaster dat transparantie biedt in de verdeling van het vermogen in Vlaanderen en bij uitbreiding België.
- ▶ Het uitgangspunt moet zijn dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Daarom hechten we een groot belang aan de herverdelende functie van de Vlaamse fiscaliteit en meer bepaald aan het draagkrachtbeginsel. Het Vlaams ABVV pleit daarom voor een versterking van de bestaande progressiviteit in de personenbelasting, evenals in de schenkings- en successierechten.
- ▶ Daarnaast pleiten we voor het afstappen van het verlamdende uitgangspunt van 'budgetneutraliteit'. Het taboe moet doorbroken worden om ook langs de inkomstzijde een sociaal rechtvaardig fiscaal beleid te voeren waarmee noodzakelijke maatregelen en investeringen kunnen gefinancierd worden.

49

Voer in de registratierechten een extra tarief in aan de bovenzijde van de woningmarkt.

Waarom?

De hervorming van de registratiebelasting van begin 2018 trekt een oude scheefftrekking recht. In veel gevallen is het KI geen valabele maatstaf meer om de marktwaarde van een woning aan te geven. Dit neemt niet weg dat het KI wel nog de maatstaf blijft voor het berekenen van de jaarlijks verschuldigde onroerende voorheffing, de belasting op huurinkomsten en de belasting op een tweede woning. Hier wordt nu handig omheen gefietst met deze hervorming.

De vrijstelling op de eerste schijf van 80.000 euro zolang de aankoop prijs onder de 200.000 euro ligt, is een goede zaak voor kandidaat-kopers met een beperkt budget.

Het middensegment van de markt, met prijzen die nét boven de grens van 200.000 euro liggen, verliest echter bij deze hervorming, daar de vrijstelling dan abrupt wegvalt. Zij zullen veel meer registratiebelasting moeten betalen. Dit zal druk zetten op verkopers om toch onder de grens van 200.000 euro te zakken door hun verkoopprijs te doen dalen. Bovendien kan het ook aanleiding geven tot malafide praktijken, waarbij het deel boven de grens van 200.000 met zwart geld wordt betaald.

Bovendien heeft dit algemeen tarief ook een pervers effect: kopers of verkopers van huizen met een hoge verkoopprijs, die in het huidige systeem ook een hoog KI hebben (en dus 10% registratiebelasting oftewel groot beschrijf betaalden), winnen namelijk aanzienlijk bij een verlaagd tarief van 7%.

Wat stellen we voor?

- ▶ Voer een overgangsregeling in, waarbij de vrijstelling op de eerste schijf van 80.000 euro geleidelijk uitdooft vanaf een aankoop prijs die hoger is van 200.000 euro. Dit zal de druk op het middensegment doen afnemen.
- ▶ De sterkste schouders moeten de zwaarste lasten dragen. In die zin benut een vereenvoudigd tarief voor iedereen onvoldoende de mogelijkheden tot herverdeling en geeft het een te groot fiscaal voordeel aan de meest kapitaalkrachtige kopers.
- ▶ We vragen dan ook dat hier alternatieve pistes rond worden onderzocht, zoals het herinvoeren van een extra tarief voor de kopers/verkopers in het bovenste segment die voordien terecht onder het groot beschrijf vielen.

50

Herdenk de erfenisbelasting als sluitstuk op een vermogensbelasting.

Waarom?

In de eerste helft van 2018 bereikte de Vlaamse regering een akkoord over de hervorming van de erfenisbelasting. Hierbij werden voornamelijk nieuwe vrijstellingen in het leven geroepen in de rechte lijn (langstlevende partner, weeskinderen, erfenissprong) en de tarieven verlaagd in de zijlijn. Het gevolg daarvan is 10% minder inkomsten voor de Vlaamse begroting via de erfbelasting, oftewel 140 miljoen euro.

Aangezien 15% van de grootste nalatenschappen ruim 65% van de overgedragen vermogens vertegenwoordigen, 75% van alle vermogen in België voortkomt uit erfenissen en 40% van de Belgische bevolking helemaal géén erfenis nalaat, kunnen we niet anders dan erkennen dat erfenissen een cruciale rol spelen in de vermogens- en welvaartsopbouw van gezinnen.

De belasting op erfenissen moeten dus ook al dusdanig beschouwd worden: een vorm van vermogensbelasting. Als het ons met andere woorden menens is om grotere vermogens meer te laten bijdragen, een meer rechtvaardige verdeling te bereiken en zo sociaaleconomische ongelijkheid in te dammen, kunnen we niet om de erfenisbelasting heen.

Het zou echter onrechtvaardig zijn om er van uit te gaan dat het gebrek aan een degelijke vermogensbelasting volledig valt op te lossen met een hervorming van de erfbelasting. Hiervoor is een breder maatschappelijk debat nodig.

Wat stellen we voor?

- ▶ Beschouw de erfenisbelasting de facto als één van de belangrijkste belastingen op kapitaal in Vlaanderen. Een hervorming ervan vergt ook een bredere discussie over alle vormen van vermogensbelasting. Een eenzijdige focus op de erfbelasting verengt en vertroebelt de discussie. We vragen dan ook een breed maatschappelijk debat over een rechtvaardig Vlaams fiscaal beleid, inclusief een eerlijke bijdrage van grote vermogens.
- ▶ Een eerste stap die in dat verband gezet moet worden is om de legale ontwikkelingsmogelijkheden aan te pakken. Dit kan door de tarieven tussen de schenk- en de erfbelasting meer op elkaar af te stemmen en zo de voordelen van successieplanning te beperken.
- ▶ Een belastingvrije som voor de langstlevende partner is zeker verdedigbaar, maar zou minstens gecompenseerd moeten worden door ingrepen in de bijdragen van grote vermogens, bijvoorbeeld door de voordelen inzake het schenken van een familiale onderneming te herbekijken.

51

Vervang de forfaitaire zorgverzekering door een progressieve zorgcentiem in de personenbelasting.

Waarom?

De Vlaamse Sociale Bescherming (VSB) is een soort 'Vlaamse laag' op de federale sociale zekerheid. De VSB werd door de zesde staatshervorming het speerpunt binnen het zorg- en welzijnsbeleid en wordt de komende jaren stapsgewijs verder uitgerold.

Het principe waarvan men vertrekt is een verplichte volksverzekering. Dit wil zeggen dat iedereen die ouder is dan 25 jaar in ruil voor een jaarlijkse premie (van respectievelijk 51 euro of 26 euro indien verhoogde tegemoetkoming) kan rekenen op de ondersteuning indien ze door ziekte of ouderdom langdurige zorg nodig hebben. De zorgkassen zijn het eerste aanspreekpunt - 'het unieke loket' - en verzorgen ook de uitbetaling. De rechten zullen zoveel mogelijk automatisch worden toegekend.

De Vlaamse zorgverzekering is één onderdeel van de Vlaamse sociale bescherming (VSB). Het biedt een maandelijkse financiële tegemoetkoming voor niet-medische zorg van 130 euro. Hiervoor betaal je een jaarlijkse forfaitaire premie. Een eerste nadeel van de zorgverzekering zoals deze nu is ingevuld, is dat de bijdrage niet inkomensgebonden, maar forfaitair is. Bovendien werd de bijdrage sinds 2015 opgetrokken, waarbij de meest kwetsbaren het gelag betaalden en het meeste moesten bijdragen. Het optrekken van de forfaits is voor hen immers verhoudingsgewijs veel zwaarder.

Aangezien er in de toekomst verdere verhogingen te verwachten zijn, zal een forfaitsysteem almaar meer onrechtvaardig worden. Zeker naarmate meer pijlers onder de VSB-paraplu worden gebracht, zal de premie verder stijgen. De vraag is of de premie nog betaalbaar zal zijn/blijven in de toekomst (cfr. Nederland waar de forfaitaire premie nu al zo'n 1200 euro bedraagt)?

Wat stellen we voor?

- ▶ Net als de socialistische mutualiteiten willen we nadenken over hoe we de financiering van de sociale bescherming zo sociaal rechtvaardig mogelijk kunnen maken. We pleiten dan ook voor het maximaal inzetten op algemene middelen, inclusief uitbreiding van de heffingsbasis door bijvoorbeeld extra fiscale inkomsten, een zo breed mogelijke belastingbasis.
- ▶ De zorgpremie moet meer inkomensafhankelijk worden. Volgens ons zouden bijdragen naargelang het inkomen en uitkeringen naargelang de noden een veel rechtvaardiger vertrekbasis zijn. Dit kan bijvoorbeeld door de introductie van een 'zorgcentiem' in de personenbelasting. Dat is haalbaar, zeker sinds Vlaanderen bevoegd is voor de opcentiemen in de personenbelasting. In plaats van een forfaitaire bijdrage zou er een opcentiem kunnen ingevoerd worden in de personenbelasting (die progressief is).
- ▶ De opbrengsten uit dit zorgcentiem worden dan voorbehouden voor de financiering van de zorgverzekering. Zo draagt iedereen bij naargelang inkomen om de betaalbaarheid van onder andere onze oude dag op te vangen. Bijkomend voordeel hiervan is dat er meteen ook een einde gesteld wordt aan de problematiek van de onbetaalde premies en de hieraan gekoppelde controlelast en sancties (administratieve boete en schorsing van de rechten).

52 Onderzoek de mogelijkheden van een robottaks.

Waarom?

In de afgelopen 20 jaar nam de productiviteit in de totale Belgische economie met 16% toe. De reële loonstijgingen bedroegen daarentegen slechts 13%. In de industrie is de arbeidsproductiviteit de laatste 20 jaar met 60% toegenomen, waarvan slechts 20% werd omgezet in reële loonstijgingen.

Deze toegenomen productiviteit zien we dus steeds minder omgezet worden in loonsverhogingen of een verbetering van de levenskwaliteit. Digitalisering zal deze trend versterken, doordat technologie-gedreven productiviteitsstijgingen meer ten goede komen van diegenen die de technologie bezit.

Bij automatisering gaat dat dan over de eigenaars van de machines, maar het gaat ook verder. Denk maar aan de opkomende platformeconomie, en de vaak agressieve businessmodellen die daar uit voortkomen.

Bovendien is het niet alleen aan de overheid om herverdelend op te treden, via haar fiscaal beleid kan ze dergelijke evoluties ook in een maatschappelijk gewenste richting sturen.

Een robottaks kan in het licht van al die doeleinden een goed idee zijn. Dit idee kan op verschillende manieren in de praktijk worden gebracht.

Wat stellen we voor?

- ▶ De voordelen en opbrengsten van de technologische revolutie zouden zich opnieuw moeten vertalen in meer vooruitgang voor de werknemers. Het principe moet zijn dat robots meer voor, en samen met ons moeten werken, en dit in het kader van een betere combinatie werk-privé.
- ▶ Onderzoek de mogelijkheden van een robottaks, waarvan de opbrengst wordt gebruikt voor collectieve maatregelen zoals het opvangen van de negatieve effecten van digitalisering of het herverdelen van de arbeidsduur.
- ▶ Beschouw de platformen als volwaardige economische actoren, belast ze navent en gebruik de omzet om de arbeidsomstandigheden van de werknemers in de platformeconomie te verbeteren.
- ▶ Maak werk van een stimulerende Vlaamse bedrijfsfiscaliteit die ondernemingen ertoe aanzet te investeren. Dit kan door van de bestaande vrijstellingen van onroerende voorheffing op materieel en outillage (bedrijfsuitrusting) naar een stilstandtaks om te vormen, waarbij nieuwe investeringen in machines en uitrusting enkel gedurende de eerste 10 jaar worden vrijgesteld.
- ▶ Stuur via het fiscaal beleid ook de e-commerce sector in een meer duurzame richting, door transporteurs die meer inzetten op duurzame verplaatsingen en leveringen te belonen, of net omgekeerd de meest vervuilende bijkomend te belasten. Vandaag benaderen we e-commerce veel te veel in het licht van internationale concurrentie en negeren we de negatieve milieueffecten.

53

Gebruik de inkomsten van een slimme kilometerheffing om te investeren in het mobiliteitssysteem van morgen.

Waarom?

Het mobiliteitssysteem van morgen gaat uit van een duurzame modale verdeling, waarbij nog slechts de helft van de verplaatsingen met de eigen wagen gebeurt, en minstens de helft met duurzame vervoersmodi.

Het zal niet volstaan om hiertoe het individueel autogebruik (op een sociaal-rechtvaardige manier) te ontmoedigen met een slimme kilometerheffing. Ook de alternatieven voor de wagen zullen veel aantrekkelijker moeten zijn, en daarvoor zijn middelen nodig om te investeren.

Wat stellen we voor?

- ▶ Daarom roepen we de volgende Vlaamse regering op om niet alleen werk te maken van een sociaal rechtvaardige slimme kilometerheffing, die ook de werkgevers voor hun verantwoordelijkheid stelt, maar ook om de opbrengsten die er uit zullen voortvloeien op sociaal rechtvaardige manier te herverdelen én te investeren in het openbaar vervoer.
- ▶ Dat betekent in de eerste plaats investeren in openbaar vervoer: stop het besparingscarcan waar De Lijn nu al een hele legislatuur onder gebukt gaat, verhoog het exploitatiebudget, investeer in nieuwe tram- en busverbindingen en zet in op doorstroming.
- ▶ Investeer ook verder in de grote én kleine infrastructuurprojecten waar ons mobiliteitssysteem nood aan heeft: onderhoudswerken, missing links, het Oosterweelproject, inclusief de overkapping, en meer veilige fietsinfrastructuur.

54

Heroriënteer de huidige RSZ-maatregelen in functie van focus op aanwerving en arbeidsduurvermindering.

Waarom?

Sinds 1 juli 2014 zijn de gewesten bevoegd voor de vermindering van werkgeversbijdragen toegekend aan bepaalde doelgroepen. Met als doel het nadeel van een groep op de arbeidsmarkt van een gewest als gevolg van de kenmerken van diezelfde groep te kunnen compenseren.

De federale overheid bleef na de zesde staatshervorming bevoegd voor structurele werkgeversbijdrageverminderingen voor de sociale zekerheid zoals binnen deze legislatuur vorm gegeven werd met het invoeren van de taxshift. Daarnaast blijven ook de vermindering van werknemersbijdrage (werkbonus) en de werkgeversbijdrageverminderingen die in functie van de kenmerken van de werkgever of activiteitensector worden toegekend (bv. vaste werknemers Horeca, eerste aanwerving) een federale bevoegdheid.

Het vernieuwde doelgroepenbeleid dat op 1 juli 2016 van start ging richt zich op drie specifieke doelgroepen: kort- en middengeschoolde jongeren, personen met een arbeidshandicap en 55-plussers. Het betekende een drastische vereenvoudiging waar onder andere komaf gemaakt werd met de techniek van activering van werkloosheidsuitkering, beter bekend als de werkuitkering uit de maatregel Activa.

Deze RSZ-kortingen werden op 1 januari 2017 onder druk van de sociale partners nog uitgebreid met een aanwervingsincentive voor langdurig werkzoekenden. Een premie uitbetaald in twee schijven, maar geen RSZ-korting. Voor langdurig werkzoekenden koos men de optie van competentieversterkende trajecten via het nieuwe systeem van tijdelijke werkervaring.

De huidige doelgroepkortingen behalen voor een aantal groepen te weinig effect. Vooral de werkzaamheidsgraden bij 60-plussers (27,2%) en deze van kortgeschoolden jongeren, exclusief studenten (49,1%) blijven binnen de scope van het huidige doelgroepenbeleid opvallend laag. De kloof met de middengeschoolden (werkzaamheidsgraad van 78,6%) die ook in het doelgroepenbeleid zijn opgenomen is dan weer opmerkelijk groot.

De werkzaamheidsgraad van 55-59-jarigen ligt momenteel op 69,3%, wat een aanzienlijke kloof vormt met de werkzaamheidsgraad van jongere leeftijdsklassen. Bij de groep 50 tot 54-jarigen tekenen we een cijfer van 81% op, een werkzaamheidsgraad die wel aanleunt bij de middenleeftijdsgroep (25 tot 50-jarigen).

De groep van personen met een handicap die werkzoekend zijn, maar niet aan de slag geraken is proportioneel quasi dubbel zo groot als de algemene werkloosheidsgraad en vertaalt zich in een werkzaamheidsgraad van amper 43,3%. Het stagnerend gebruik van de Vlaamse ondersteuningspremie (VOP) bevestigt het bestendigen van de achterstelling van deze groep werkzoekenden.

Vooral problematisch is dat deze stimulansen in de praktijk onvoldoende ingezet worden voor nieuwe aanwervingen. Meer dan 70% van de middelen voor doelgroepkortingen en subsidies gaan naar werknemers die reeds in dienst zijn, en nog geen 30% naar nieuwe aanwervingen. Dat duidt erop dat de middelen vooral ingezet worden als een brede loonkostverlaging, eerder dan als een gerichte stimulans om mensen aan de slag te helpen.

54 Wat stellen we voor?

De RSZ-kortingen moeten gericht ingezet worden om het beleid in ondernemingen te sturen. Dat kan door:

- ▶ De RSZ-kortingen te heroriënteren naar een stimulans voor arbeidsduurvermindering (zie fiche 28).
- ▶ Meer te focussen op nieuwe aanwerving.
- ▶ Te onderzoeken hoe er een koppeling gemaakt kan worden met de door de werkgever gedane inspanningen inzake opleiding.